

Förskolans läroplan och hur den påverkar förskolans fysiska miljö

Kirsi Halkola
2016

Lärarexamen, grundnivå
Lärarexamen, 210 hp

Luleå tekniska universitet
Institutionen för konst, kommunikation och lärande

LULEÅ TEKNISKA UNIVERSITET

Förskolans läroplan och hur den påverkar förskolans fysiska miljö

Preschool physical environment and how it is
affected by the preschool curriculum

Författare: Kirsi Halkola.Handledare: Steffan Lind.

2016-05-15

Abstrakt

I det här examensarbetet beskrivs vilka förändringar som skett i förskolans miljö, utifrån det förändrade uppdraget i läroplan för förskolan (Lpfö98), (Skolverket, 2011). Studien har genomförts med kvalitativa intervjuer av förskolepedagoger och genom observationer av den fysiska förskolemiljön. Dagens läroplan för förskolan (Skolverket, 2011) kom 1998 och en revidering gjordes år 2010. I studien beskrivs vilka förändringar läroplanens förändring har bidragit till den fysiska förskolemiljön. Studien grundar sig på ett sociokulturellt och interaktionistiskt perspektiv, som har stöd i dagens läroplan för förskolan (Skolverket, 2011). I det sociokulturella perspektivet ingår förskolebarn i olika sociala sammanhang, där lärandet sker i samspel med barn och pedagoger. I det interaktionistiska perspektivet är barnen i samspel med den fysiska förskolemiljön som de befinner sig i dagligen. I analysen har jämförelser gjorts mellan förskolor som är äldre och de förskolor som är nyare.

I resultatet framkommer en beskrivning av en process som pågått länge och som påverkats av förskolors utbyggnad, vad som är menat att förskolor ska ha för funktion i samhället och hur vi sett på barndomen. Reggio Emilia, leken, utbildning och dokumentation är de som framkommer som förändringar men också viktiga delar i utformandet av den fysiska förskolemiljön. Reggio Emilia filosofin är något som de nyare förskolorna har inspirerats av i planerandet av sin fysiska miljö i den här undersökningen. Förskolepedagogerna menar att leken är en viktig del när förskolans miljö ska planeras. Alla förskolepedagoger framhåller att utbildning är viktigt när en förändring som berör förskola sker. Dokumentation framkommer i undersökningen som en utmaning där förskolepedagoger har fått tänka om och kring hur de dokumenterar men framförallt vad de visar med dokumentationen. De förändringar förskolepedagogerna beskriver kring förskolans miljö är att det skett under en längre tid som är starkt kopplat till förskolans traditioner och hur barnsynen har varit.

Nyckelord: Fysisk miljö, interaktion, läroplanen, material, pedagogiska rum, utveckling.

Förord

Kvale och Brinkman (2009) diskuterar kring ordet metod, som kommer från grekiska och betyder ”vägen till ett mål” (s.98). I den här studien har det som jag nu kommit fram till gått genom litteratur, intervju, observation, skrivande och med handledning som gjort att jag nu har kunnat komma till ett mål.

Vägen till målet har varit inspirerande, samtidigt som den inte alltid varit så lätt att vandra, men med handledning har jag kunnat se att det finns ett mål som jag nu nått fram till. Jag har tvivlat på mitt eget skrivande många gånger, men sett att med lite samtal både med nära och kära har jag kunnat tro på min förmåga, samtal med mina studiekamrater har också gett ljus i skrivandet. Det har varit en glädje att få genomföra intervjuerna som har gett så mycket inspiration både i samtal men också miljöerna jag har besökt.

Ett stort tack till alla som har bidragit till att medverka och stöttat mig i det här arbetet och stort tack Steffan Lind för handledningen till det. Med stolthet kan jag nu överlämna och känna mig klar med det här arbetet.

It always seems impossible until it's done – Nelson Mandela

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte	1
<i>Frågeställningar</i>	1
<i>Begreppet miljö</i>	2
<i>Bakgrund till förändring av förskolans läroplan</i>	2
Bakgrund	3
<i>Lagar, styrdokument och policydokument</i>	3
<i>Förskolans fysiska rum och läroplan</i>	4
<i>Forskning om förskolemiljön</i>	7
<i>Relationen mellan förskolans fysiska miljö, barn och pedagoger</i>	7
<i>Reggio Emilia</i>	9
<i>Sociokulturellt och interaktionistiskt perspektiv</i>	10
Metod	11
<i>Val av informationsinhämtande metoder</i>	11
<i>Val av informanter</i>	12
<i>Genomförande</i>	13
<i>Validitet och reliabilitet</i>	14
<i>Etiska regler</i>	14
<i>Bearbetning och analys</i>	15
<i>Teman</i>	16
Resultat	17
<i>Förskola 1</i>	17
<i>Förskola 2</i>	17
<i>Förskola 3</i>	18
<i>Förskola 4</i>	18
<i>Förskola 5</i>	19
<i>Förskola 6</i>	19
<i>Hur har äldre förskolemiljöer förändrats utifrån den nya läroplanen för förskolan?</i>	19
<i>Tema, 1970-1980 talet, 1990-talet</i>	19
<i>Tema, psykosocial miljö</i>	20
<i>Tema, utmaningar i den nya läroplanen</i>	21
<i>Tema, fysisk miljö och läroplanen</i>	21
<i>Tema, leken</i>	22
<i>Tema, utbildning</i>	22
<i>Hur har nya etablerade förskolor formats utifrån nya läroplanen för förskolan?</i>	23
<i>Tema, 2010 och framåt</i>	23
<i>Tema, psykosocial miljö</i>	23

<i>Tema, utmaningar i den nya läroplanen</i>	24
<i>Tema, fysisk miljö och läroplanen</i>	24
<i>Tema, leken</i>	25
<i>Tema, utbildning och Reggio Emilia</i>	25
<i>En jämförelse mellan förskolor som etablerats före år 2010 och förskolor som etablerats efter år 2010.</i>	25
Diskussion	27
<i>Metoddiskussion</i>	27
<i>Resultatdiskussion</i>	28
<i>1970-1980 talet, 1990-talet, 2000-talet.</i>	28
<i>Utmaningar i den nya läroplanen</i>	29
<i>Fysisk miljö och läroplanen.</i>	29
<i>Leken</i>	30
<i>Utbildning och Reggio Emilia.</i>	30
<i>Några avslutande ord</i>	30
<i>Tankar för framtiden</i>	31
<i>Förslag på fortsatt forskning</i>	31
Referenslista	32
Bilaga 1	3

Inledning

Jag anser att miljön på förskolan är viktig för barns lärande och meningsskapande. Det är viktigt att utforma en miljö på förskolan där barnen både lockas och utmanas i sin vardag. Förskolebarn vistas stora delar av sin vakna tid på olika förskolor, där de enligt dagens läroplan för förskolan (Lpfö 98), (Skolverket, 2011) ska utvecklas till individer som ska ingå i det gemensamma samhället.

Under mina år inom barnomsorgen har jag mött och sett ett antal olika förskolemiljöer, som både har inspirerat men också fått mig att fundera över varför vissa miljöer är utformade så att barnen inte har eller får ta plats utifrån sina förmågor, eller får den stimulans de har behov av. Jag anser det viktigt att barnen i sin vardag möter olika utmaningar i förskolan, som också är deras barndom, där de utvecklas till sociala individer i de olika möten som sker under dagen och därigenom får erfarenheter samt lärdomar. Då är det bra om miljön som barnen vistas i kan erbjuda dessa utmaningar. Hur miljön utformas beror bland annat på vilken barnsyn som pedagogerna har och vilka förutsättningar förskolan har ekonomiskt och med avseende på andra resurser som kan behövas. Det som är intressant är att se hur miljön på förskolan anpassat sig till förändringarna som gjorts i läroplanen för förskolan. ”Miljön ska vara öppen, innehållsrik och inbjudande” (Skolverket, 2011. s. 9). Riktlinjerna som anges i förskolans läroplan (Skolverket, 2011) angående miljön, är inte precisa eller på något sätt vägledande för vad eller hur en trygg, god och lärorik miljö är. Här lämnas tolkningen till förskolepedagoger ute på förskolorna med läroplanens mål samt intentioner som vägledande för utformningen av den fysiska miljön.

Jag är också väldigt intresserad av design och hur man utformar förskolor. Med tanke på att samhället förändras kan frågan ställas om förändringar i den fysiska miljön på förskolor har gjorts i motsvarande utsträckning? Dagens läroplan för förskolan (Skolverket, 2011) har reviderats men vilken påverkan har den på förskolors fysiska miljö? I dagens samhälle har vi en utveckling som går snabbt i användandet av teknik och tekniska hjälpmedel. I förskolemiljön skulle tekniska och mobila lösningar kunna vara en utveckling och utmaning för barnen, vilka utmaningar och lärdomar skulle det kunna ge till barnen?

Syfte

Syftet är att beskriva hur förskolepedagoger har format och förändrat den fysiska miljön utifrån de förändringar som skett i det uppdrag som finns formulerat i läroplanen.

Frågeställningar

- Hur har äldre förskolemiljöer förändrats utifrån den nya läroplanen för förskolan?
- Hur har nyetablerade förskolor formats utifrån den nya läroplanen för förskolan?

Begreppet miljö

Studiens syfte är att studera hur förskolans fysiska miljö har förändrats efter den revidering som gjorts i dagens läroplan för förskolan (Skolverket, 2011). Miljö är ett begrepp som har olika betydelse beroende på i vilket sammanhang det används i ska förtydligas här för läsaren. Begreppet miljö kommer från franskan och från ordet lieu som betyder plats (De Jong, 2010). Allt som vi gör utspelar sig i den fysiska miljö vi befinner oss i, det vill säga att vi går på jorden, vägen, sitter på stolen, golvet och så vidare. Begreppet miljö kan förstås på olika sätt. Alerby (1998) tar upp miljöbegrepp som biologisk miljö, bakteriell miljö, miljöförstöring, uppväxtmiljö och psykosocial miljö. Men miljöbegreppet har senare kommit att omfatta mer sådant som har med natur, naturvård, miljöföreningar och miljövård att göra. Det här kan vi se i dagens läroplan för förskolan (Skolverket, 2011), "Förskolan ska lägga stor vikt vid miljö- och naturvårdsfrågor" (s. 7) och "Förskolan ska medverka till att barnen tillägnar sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstår sin delaktighet i naturens kretslopp" (s.7). Alerby (1998) menar att i ett vetenskapligt arbete behöver en avgränsning kring begreppet göras, att det finns ett ramverk som syftar till det område som undersöks. I denna studie innefattar begreppet miljö, förskolans fysiska inom- och utomhusmiljö. Den miljö som barn vistas i dagligen, det vill säga förskolebyggnaden och den gårdsplan som är inhägnad räknas till förskolans faciliteter. Miljön innefattar även förskolans fasta och lösa föremål som inventarier, leksaker och konstruktionsmaterial.

Bakgrund till förändring av förskolans läroplan

Förändringarna i läroplan för förskolan (Skolverket, 2011) grundar sig på en ny skollag som trädde i kraft 2011 (Utbildningsdepartementet, 2010). Det pedagogiska uppdraget i förskolan har fått större betydelse under det senaste årtiondet och den utvecklingen ville regeringen fortsätta med (Utbildningsdepartementet, 2010). "Förskolans uppdrag med en pedagogik där omvårdnad, fostran och lärande bildar en helhet kvarstår därmed. Verksamheten i förskolan ska främja barns utveckling, kreativitet och lärande. Ett lekfullt lärande har betydelse för barnets framtida skolgång" (Utbildningsdepartementet, 2010, s.4).

Regeringen ville genom det förstärkta uppdraget att det ska förbereda barn för framtida skolgång genom att förtydliga vissa av målen i läroplan för förskolan (Lpfö 98; Utbildningsdepartementet, 2010), personalens ansvar, verksamhetens uppföljning och utvärdering. Skolverket fick i uppdrag av regeringen att ge förslag på förändringar och förtydligande i en del av målen i förskolans läroplan men också hur förskolläraernas ansvar skulle kunna bli tydligare. Ett exempel är målområdet för naturvetenskap och teknik som förut bestod av två mål i Lpfö 98 och som i dagens läroplan för förskolan (Skolverket, 2011) har fem mål. Resultatet av förändringen blev att målen för språk, matematik, naturvetenskap och teknik förtydligades, "Arbetslaget ska utmana barns nyfikenhet och begynnande förståelse för språk och kommunikation samt för matematik, naturvetenskap och teknik" (Skolverket, 2011, s.11). Förskolläraernas ansvar i läroplanen och riktlinjerna på hur förskolans verksamhet ska följas upp och utvärderas blev tydligare.

Persson (2010) visar att dagens läroplan för förskolan inte har så lång historia. År 1996 blev förskolan en del av det svenska utbildningsväsendet och 1997 påbörjades arbetet med att skriva en läroplan för ett- till femåringar av Barnomsorg och skola kommittén (BOSK). Den

första läroplanen för förskolan (Lpfö 98) fick sin giltighet augusti år 1998. I förslaget till förskolans läroplan Att erövra världen (SOU 1997:157) betonades att den pedagogiska miljön var viktig. I förslaget redogjordes hur rum samt pedagogik skulle kunna tydliggöras men även att rummet skulle ses som en aktiv part i det pedagogiska arbetet. Det framgår också tydligare vikten av pedagogers medvetenhet av att skapa en pedagogisk miljö som inspirerar barnen i verksamheten till utforskande och upptäckande. När första läroplanen för förskolan (Lpfö 98) kommer år 1998 markeras förskolans pedagogiska uppdrag och förskolan blir en del av det livslånga lärandet och förskolan ingår i ett 1-16 år perspektiv när det kommer till utbildning i Sverige.

Genom läroplanens (Lpfö 98) införande kom förskolan att ingå som en del av utbildningssystemet, där verksamheten genom läroplanen har blivit förtydligad och genom de nationella målen som förskolan ska sträva efter att uppnå. Ackesjö (2011) menar att det har gett förskollärarna nya pedagogiska utmaningar då förskolan inte längre är en plats för att barn bara ska bli omvårdade medan föräldrar arbetar eller studerar. Förskolan ses i dag som en plats för barn där de ska kunna utvecklas, lära och förberedas för skolgången. Författaren diskuterar att det blivit ett individfokus som också ställer nya utmaningar för förskollärare och verksamheten. Idag är det en förskoleklassförberedande av fyra till femåringar i förskolan, där fokus som varit omvårdande nu har blivit till att värna om barns lek, lärande, utveckling och att växa som individer. Men för att förskollärarna ska kunna verkställa de reviderade läroplansmålen är de beroende av den historia och tradition som finns men också på vilken makt- och statusposition som finns i utbildningssystemet (Ackesjö, 2011).

Bakgrund

Studien utgår från förskolepedagogers perspektiv på förskolans fysiska miljö och hur den förändrats och formats efter läroplan för förskolans (Skolverket, 2011) förändring. Hur kan vi se att dagens läroplan för förskolan (Skolverket, 2011) har fått inverkan på den fysiska miljön till att göra goda lärmiljöer, där barns utveckling och lärande samt sociala möten främjas.

Bakgrunden är indelad i fyra områden. Den första upplyser om lagar, styrdokument och policydokument. Andra delen tar upp om förskolans fysiska rum, dess utformning och läroplanen ur ett historiskt perspektiv och den tredje behandlar forskning kring förskolans miljö. Till sist följer en sammanfattning av de sociokulturella och interaktionistiska perspektiven som studien anlägger.

Lagar, styrdokument och policydokument

Enligt SCB (2015) går 84 procent av barn i åldern 1-5 i Sverige oavsett bakgrund på förskolan under sina småbarnsår. I skollagen (SFS, 2010:800) om barngrupper och miljö står det i 8 § ”Huvudmannen ska se till att barngrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och att barnen även i övrigt erbjuds en god miljö”. I läroplan för förskolan (Skolverket, 2011) framhålls att, ”Förskolan ska erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktiviteter” (s. 6). Vidare nämns i förskolans läroplan (Skolverket, 2011), ”Arbetslaget ska samarbeta för att erbjuda en god miljö för utveckling och lärande” (s.11), ”De behov av intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för bör ligga till grund för

utformningen av miljön och planeringen av verksamheten” (s.12). Förskolechefen har också ett ansvar, ”förskolans lärandemiljö utformas så att barnen får tillgång till en bra miljö och material för utveckling och lärande” (s. 16). I allmänna råd med kommentarer för förskolan (Skolverket, 2013) beskrivs vad som ska tänkas på kring miljön och planeringen av den för att kunna möta barngruppen och behoven i den. Det är också viktigt att dokumentera den fysiska miljön ur en kvalitetsaspekt. I allmänna råd med kommentarer för förskolan (Skolverket, 2013) uttrycks följande om vad som bland annat ska dokumenteras kring miljön, ”Det gäller också vilket material som finns, hur tillgängligt det är för barnen och hur det används för att stödja och utmana barnen i deras lärande och utveckling” (s.27).

Sammanfattningsvis visar lagar och styrdokument på att barn som går på förskolan ska erbjudas en god och lärorik miljö. Förändringarna i förskolans läroplan (Skolverket, 2011) visar på att ansvaret för utformningen av förskolans miljö ligger hos förskolechefen och arbetslaget, det vill säga de förskolepedagoger som arbetar ute på förskolor. I läroplan för förskolan (Skolverket, 2011) har förskollärarens ansvar och arbetslagets uppdrag fått tydligare riktlinjer. De ska ta hänsyn till det barnen själva ger uttryck för behov och intressen. Det som inte framkommer i förskolans läroplan är hur en förskolemiljö ska utformas för att uppnå målen och riktlinjerna.

Förskolans fysiska rum och läroplan

Dagens förskolor finns oftast i specialbyggda anläggningar, men så har det inte alltid varit. Nordin-Hultman (2004) menar att eftersom förskolan har varit i stort sett endast en kvinnlig angelägenhet, har också hemmet och vardagssysslorna som oftast uteslutande utfördes av kvinnorna präglat den fysiska miljön på förskolorna. Hemmet blev den naturliga förebilden i utformandet av förskolorna och har varit det från tidigt till sent 1900-tal. Det syns även i hur föregångarna till dagens läroplan för förskolan har utformats genom åren. Dahlberg, Moss och Pence (2014) diskuterar att förskoleinstitutioner i dagens samhälle inte ska ses som en ersättning för hemmet som har varit starkt påverkat under början av 1930-talet av hemmet. Vi ska se på förskoleinstitutioner som en medborgerlig rättighet, en plats för barn att få redskap för att ingå i vårt civila samhälle. Med god pedagogik där barn får relationer till andra barn och vuxna och till att kunna använda sina förmågor för att lära och leva i en god barndom. Förskoleinstitutioner ska ses som en viktig del i vår infrastruktur som behövs för ett starkt civilsamhälle, och för en stark demokrati och välfärdsstat.

Vi tar en tillbakablick historiskt och förklarar vad som påverkat läroplanen och förskolans uppkomst, för att tydliggöra kopplingen mellan dagens läroplan och förskolans miljö. Lundgren (2012) uppger att den första småbarnsskolan i Sverige startade 1836 och den första Kindergården eller barnträdgården kom år 1896 i Stockholm. Innehållet i barnträdgårdar präglades av Fröbelpedagogiken. Fröbelpedagogiken bygger på växande under ordande förhållanden, där leken får en central roll för barnets utveckling. Lärande i naturen, odling av växter och hemmets fostran blir det som styr innehållet. Författaren menar på att det är Fredrich Fröbel (1782-1852) från Tyskland som har haft det största inflytandet på svensk förskolepedagogik. Lundgren (2012) menar att när Ellen Moberg (1874-1955), en av de viktigaste pionjärerna i den svenska förskolans historia år 1936, gjorde en inventering av landets barnkrubbor såg hon oacceptabla förhållanden. Ellen Mobergs rapportering ledde till

en första statlig utredning om förskolan i Sverige (SOU 1936:20). Ellen Moberg startade tillsammans med sin syster Maria Moberg (1877-1948) en förening som ledde till att de öppnade folkbarntädgården i Norrköping och kunde ta emot fattiga barn.

Förskolan fick stå tillbaka under 1940-talet på grund av kriget. Tallberg Broman (2010) menar att förskolan under 1950-talet var hemcentrerat på grund av ekonomiska begränsningar i Sverige, men också till följd av ett starkt motstånd att små barn skulle ingå i institutioner. Synen på barnet och kvinnan hörde till det privata och mannen till det offentliga, ett förhållningsätt som har fått stor påverkan i utbyggandet av barnomsorgen.

Lundgren (2012) menar att brytpunkten kom 1968, en milstolpe i Svensk förskolehistoria, då Barnstugeutredningen tillsattes som förändrade villkoren för förskolan från år 1975 och framåt i tiden. Barnstugeutredningen bygger på tre auktoriteter inom utvecklingspsykologin, Jean Piaget (1896-1980) vars teori handlar om kognition och utveckling där människan utvecklas med sin miljö och är född social samt nyfiken. Den andra inom utvecklingspsykologin som barnstugeutredningen bygger på var Erik Eriksson (1902-1994), vars teori bygger på att människan utvecklas i olika faser och där de olika faserna gäller från barndom till döden, där varje fas innebär en psykosocial konflikt. Den tredje inom utvecklingspsykologin var en brasiliansk pedagog Paolo Freire (1921-1997) vars teori bygger på att utgå från den lärandes erfarenheter och kunskaper.

Tallberg Broman (2010) diskuterar att det har gjorts många utredningar kring barn och barns välbefinnande men barnstugeutredningen (SOU 1972:26) som gjordes år 1972 medverkade starkt till att förskolans utformning gav en likvärdighet till olika familjeformer. Genom barnstugeutredningen fick alla barn med olika familjeförhållanden, bakgrund eller levnadsvillkor tillgång till förskolan. Författaren beskriver att förskolan sågs ge utökade möjligheter till utveckling och lärande samt kunna komplettera och kompensera för barns brister i deras uppväxtmiljö. Barnstugeutredningen ledde också till att det gjordes en noggrann utredning kring hur förskolans miljö skulle utformas. Det ledde i sin tur till att socialstyrelsen kunde ta fram en arbetsplan för förskolan. I Socialstyrelsens arbetsplan (1977) beskrivs också hur förskolans miljö skulle kunna utformas så att barnen ska kunna vara tillsammans med vuxna som kan dela med sig av sina erfarenheter. I en sådan miljö ska barnen kunna bli orienterade stegvis så att de lär sig att vara tillsammans med andra. Redan här skulle miljön utformas för att sociala möten skulle främjas. Socialstyrelsens arbetsplan (1977) tar med stor noggrannhet upp vilket syfte lokalernas storlekar har samt vad de kan användas till, vilka möbler som är lämpliga, vilka färgsammansättningar som stimulerar barnen bäst men framförallt vilket stöd miljön har för pedagogiken. Tallberg Broman (2010) menar att verksamheter där förskolan har ingått, i en av välfärdens historia, är präglad av vad som skett historiskt i ett land när det kommer till förskole- och skolsystems traditioner och integrering av nya utmaningar och krav.

Hammarstöm-Lewenhagen (2013) har skrivit om förskolemodellens uppkomst under åren 1968-1998 och hur den har påverkats av ideologier, föräldrar, kommuner och den politiska styrningen. Författaren redovisar hur olika styrningar har format förskolans modell och där utbyggandet av förskolan både fått stå tillbaka men också fått medhåll från olika

intresseområden när det gäller den kvalitet och kvantitet som förhandlats fram genom åren. Det har alltid funnits en diskussion kring förskolepedagogiken, men att den fått stå tillbaka då frågan ofta handlat om bantillsyn som från början varit huvudtemat enligt den svenska modellen. Under 1970-talet så gick både föräldrar och personal ut på gatorna och kämpade för att alla barn skulle få gå på daghem, som det hette från början. Föräldrar kämpade för att kunna kombinera yrkesliv och familjeliv och där barn skulle få möjlighet att ingå i en pedagogisk verksamhet. Författaren beskriver också att när förskolans utbyggnad tar fart under 1970-talet ses den mer som en servicefunktion än som en utvecklingsmiljö för barnen. En av pionjärerna och förebild i den svenska förskolan var Alva Myrdal (1902-1986), som reagerade kring att utbyggandet inte tog hänsyn till barnens utvecklingsmöjligheter. Däremot fick förskolans kvalitet en annan plats under åren 1982-1990, då det också blev en ordentlig uppstramning av det pedagogiska innehållet i förskolan. Det är då som diskussioner kring verksamheten och dess organisation och om förskolläraernas yrkesroll tog fart. Hammarstöm-Lewenhagen (2013) menar att under åren 1983-1990 formas den pedagogiska funktionen. I socialstyrelsens pedagogiska program som kom år 1987 och före första läroplanen för förskolan beskrivs det i texten att verksamheten ska formas utifrån förskolepersonalens yrkeskunskap och ansvar, efter barns behov och föräldrars önskemål.

Persson (2010) framhåller att när läroplanen reviderades år 2010 av utbildningsdepartementet ledde det till ytterligare ett förtydligande. Nyckelord som finns i dagens läroplan för förskolan (Skolverket 2011) är att barnen ska utveckla kunskaper i form av fakta, färdigheter, förståelse och förtrogenhet som finns i strävansmålen i de olika innehållsområdena. I föregångarna till dagens läroplan för förskolan som Pedagogiska programmet finns det tydligare riktlinjer på hur en förskolemiljö kunde utformas, vilket saknas i dagens läroplan för förskolan (Skolverket, 2011). Däremot ska det strävas efter att barnen erbjuds en verksamhet i enlighet med förskolans läroplans mål och intentioner och att det ska ske i lokalerna och i den miljö som barnen vistas i dagligen.

Förskolornas stora utbyggnad som börjades i Sverige i början av 1970-talet har styrts av vilken syn vi har på barnet och vad barnen ska göra i dessa lokaler. De Jong (2010) menar att vi gått från barnkrubban som från början skulle likna och ersätta hemmet till att vi i början av 1970-talet började planera på en stor utbyggnad av barnomsorgen i Sverige där lokalerna skulle innehålla bland annat lekhall och aktivitetsstationer. De Jong visar att utbyggnaden av förskolor har präglats av vilken syn det finns på verksamheten. Om den ska vara en ersättning till hemmet eller om det ska vara en pedagogisk verksamhet. Författaren beskriver också att kommunerna behöver ta ställningstaganden till hur vi ser på barns utveckling och lärande som ska vara vägledande vid utbyggnad av förskolan. Dagens förskolors fasader och rum består oftast av väggar med fönster och dörrar med olika färger och former. Rummets form kan vara oregelbunden vilket ger olika förutsättningar för vilka aktiviteter som kan pågå beroende på närhet eller distans i rummet och vilken ögonkontakt som finns möjlig i rummet. Ögonkontakt skapar närhet och bidrar till social gemenskap. Placering av dörrar, om dörrar har fönster eller inte, tillgängligheten mellan rummen, hur rummen möbleras, skapar olika förutsättningar för vilka sociala, fysiska och lärande aktiviteter som kan pågå ute på förskolor.

Mårdsjö-Olsson (2010) diskuterar att lokalerna på förskolan borde vara utformade så att de kan förnyas och anpassas till den verksamhet som pågår. Den arkitektur som finns i dagens förskolor tar inte tillräckligt hänsyn varken till de som vistas där dagligen eller till verksamhetens innehåll. Enligt författaren behöver de som bygger och utformar lokalerna och de som arbetar i dessa lokaler börja tänka i nya banor, där funderingarna borde vara hur rummen på förskolorna kan användas och vad sak syftet med rummen vara.

Sammanfattningsvis har miljön på förskolor påverkats av historiska händelser, den syn på män, kvinnor och barn som varit dominerande och vad barn ska göra i förskolans lokaler. Detta liksom den politiska styrningen har haft stor påverkan på hur vi formar och har format våra förskolor.

Forskning om förskolemiljön

I följande avsnitt presenteras tidigare forskning om relationen mellan förskolans fysiska miljö, barn och pedagoger. Därefter presenteras Reggio Emilia filosofin som de senaste åren blivit en betydelsefull del i planerandet av förskolans fysiska miljö.

Relationen mellan förskolans fysiska miljö, barn och pedagoger

Björklid (2005) har forskat kring samspelet mellan barns lärande och fysisk miljö i förskola men även i grundskola och fritidshem. Författaren diskuterar miljöbegrepp som innefattar såväl den fysiska som den sociala och den kulturella miljö vi befinner oss i. Miljön delas upp i två olika miljöer den objektiva och den subjektiva. Den objektiva är vår fysiska miljö som upplevs och beskrivs i termer som beskriver rummet eller platsen. Den subjektiva är vad som upplevs av en enskild individ eller en grupp i ett rum eller en plats. Lärandet sker i alla miljöer och sker i en interaktion med en fysisk, social samt en kulturell miljö. Barns lek är en viktig faktor där barn erövrar världen genom att använda leken till att utveckla känslomässigt, motoriskt och socialt intellekt. Barn som vistas i en förskolemiljö ska bli inspirerade till olika aktiviteter och att utforska. Det kan ske i en pedagogisk miljö som inte är statisk och där miljön är föränderlig. I skolans värld sker ett formellt lärande i ett systematiskt sätt att lära medan i förskolan sker ett mer informellt lärande som sker samtidigt som en del av det barnet gör. Därför är det viktigt att vi utformar miljöer som kan ta fram och väcka barns undran så att de får erfarenheter som traditionella skolkunskaper kan ge, fast i en verksamhet utanför skolan. Det är i förskolemiljöer som barn får sina första erfarenheter kring formellt lärande där det sker utifrån ett innehåll som är planerat och har en riktning som ska sträva mot målen som finns i läroplan för förskolan (Skolverket 2011). Björklid (2005) ser att lokalerna som byggts för förskolor har anpassats för mindre barngrupper än vad som förekommer idag. Det kan begränsa möjligheterna till att planera verksamheten i den fysiska miljön. Hon anser att barn som leker och samspelar ska få det utrymme de behöver och inte ska behöva avbryta sina aktiviteter i onödan. Hur miljön är formad och planerad styr hur barn tar till sig den och vilka förändringar som barn vill åstadkomma som kan locka eller inspirera till olika aktiviteter. Hon beskriver att även om vi upplever miljön på olika sätt som individer så kan vi också uppleva miljön lika. Hur vi uppfattar den påverkar vilket lärande som sker i interaktion mellan den fysiska, sociala och den kulturella omgivningen.

Nordin-Hultman (2004) menar att förskolans miljö och material och hur de är organiserade har starka kulturella mönster i Sverige. Rummets betydelse visar vad barn gör och vad barn blir och det med tanke på att det finns en stark kulturell förankring på hur en förskola är utformad i Sverige. Intresset för miljön och materialets betydelse började i början av 1900-talet. Enligt Nordin-Hultman (2004) finns två diskurser som har påverkat förskolan historiskt, där den ena är hemdiskursen och den andra är verkstadspedagogikens diskurs. I den verkstadspedagogiska diskursen ska miljön vara utmanande och rik på material som ska kunna utmana barnet till att experimentera och leka. Hemdiskursen ska återspegla hemmets omvårdnad i en lugn och trivsamt miljö, där materialet består av saker som kan hittas hemma exempelvis pussel och spel (Nordin-Hultman, 2004). Det är hur förskolläraren utformar den pedagogiska miljön som avspeglar hur han eller hon ser på barn, vad de är och vad de behöver. Dahlberg, Moss och Pence (2014) menar på att förskoleinstitutioner är socialt konstruerade, vad de ska vara till för är vad vi samhällsaktörer gör dem till som utformar förskolan.

De Jong (2010) diskuterar att det alltför sällan skrivs om samspelet mellan den fysiska och sociala miljön i utbildningsvetenskaplig forskning där studier kring fysiska miljöns användning i barns livsmiljö framhålls. Barns utveckling och lärande sker i samspel med den sociala och fysiska miljön som barn vistas i och en av de viktigaste platserna är förskolan. Redan vid planeringen av en ny förskolebyggnad så behöver grundliga analyser göras, då det finns olika behov och olika förutsättningar för barn, pedagoger och intressen. De Jong menar att de rumsliga strukturerna behöver ses över då de påverkar de sociala relationerna. Placeringen av dörrar visar relationer mellan rummen, utformningen och placeringen av rummen innebär att vi kan se varandra, hålla ögonkontakt, vilket skapar en närhet och en social gemenskap. Det finns en föreställning där bra personal ska kunna klara sig oberoende av den fysiska miljön, men när rummet som den organiserats inte stämmer så skapar det problem. Alla förtjänar lokaler som är ändamålsenliga och som främjar samt motiverar till lust att lära och leka.

Johansson och Hultgren (2015) har jobbat med ett forskningsprojekt KUMBA (Kultur med barn) där en stor del av deras studie handlar om att undersöka hur kulturrum har byggts med barns och föräldrars delaktighet. De rum som barnen erbjuds har både möjligheter och begränsningar på hur barn kan integrera med andra i rummet, men också vad som upptäcks och lärs i rummet. Stora golvytor inbjuder till att barn springer, skrymslen som är oåtkomliga lockar till att undersöka och upptäcka. Material som bland annat filter, kuddar, färger, böcker med mera som finns i dessa rum erbjuder också till olika lekar. Vuxna som utformar rum som barn vistas i har betydelse då barn ges större eller mindre möjligheter att kunna definiera platsen utifrån sina intressen. Det vuxna då kan göra är att erbjuda barnen ett rum som inte är färdigt för ett ändamål utan också kan erbjuda många olika möjligheter. I sådana rum kan flyktlinjer uppstå som blir till ett samspel mellan barnen, rummet, materialen och vuxna.

Flyktlinjer kan uppstå då någonting oväntat sker (Lenz Taguchi, 2012), när det som annars är invariant tar en annan vändning som en positiv kraft. Hur rummet är stratifierat med vanor, regler, rutiner, tidsmässig organisation och material har betydelse. Flyktlinjer kan ses som en ny möjlighet eller en ny lärdom. Det är genom dessa flyktlinjer som vi kan gå vidare i nya

lärandesituationer. Det ställer då krav på hur pedagoger kan använda dessa lärandesituationer och vad som kan ske när flyktlinjerna uppkommer.

Johansson och Hultgren (2015) menar på att intresset ligger på hur miljöer och aktiviteter kan organiseras så att de kan ge utrymme för fler handlingar, att barn kan växa och utvecklas utifrån de resurser som erbjuds i varje situation. Flyktlinjer som uppstår i situationer där vi kommer samman i situationer med barn, vuxna, ting, idéer och platser som är oväntade, skapar något nytt från det tillfället. Vi lär oss i interaktion med varandra, då varje plats har egna sociala spelregler som genomsyras av de kulturella praktiker som utövas i dem. Olika spelregler gäller i olika miljöer där bland annat förskolan har en väldigt stark tradition.

Eriksson Bergström (2013) har studerat relationen mellan förskolans fysiska miljö, barn och pedagoger. Författaren kan i studien se att instituten genom åren har formats för barnens bästa men även att det är en kontrollerad plats som en följd av att barndomen ska vara strukturerad och disciplinerad av professionella. Författaren ser i sina analyser att pedagogerna vill utgå från att forma miljön utifrån barnens intressen, samtidigt som det visar att miljön både ger möjligheter och skapar hinder utifrån vilket material som erbjuds och vilka aktiviteter som kan pågå i rummen. Olika regelverk kring rummen ger också förutsättningar på vad som kan pågå i rummen, även om pedagogernas förhållningssätt i Eriksson Bergströms undersökning visar viljan att ge förutsättningar till barnen och att de planerats utifrån målen.

En som också studerat kring platser, material i förskolan och deras betydelse för barns utforskande, meningsskapande och barns möjlighet att påverka sin vardag är Nordtømme (2012). Nordtømmes etnografiska studie gjordes i Norge, där förskolorna också präglats av fröbelpedagogiken. Studiens syfte var att förklara interaktionen mellan barn, material, platser och hur dessa interaktioner influerade barnens vardag på förskolan. Platserna och materialens interaktion med barnen och vuxna bygger på värderingar och förväntningar. Förväntningarna är ofta osynliga men de skapar förskolans dagliga praxis och regler. Nordtømme menar på att förskolans utrymmen borde innehålla både fasta och flexibla material för att ge barnen möjlighet att både skydda eller att kunna ge sig in i leken. Om förskolan har inredning och material som ger barnen möjlighet att röra sig på olika nivåer så ger det också barnen möjlighet att använda inredningen och materialen till att ge mening och skapa sin egen position i aktiviteten.

Reggio Emilia

I Sverige har ett Reggio Emilia inspirerat pedagogiskt sätt att arbeta tagit mer och mer mark de senaste åren, där en stor del i den pedagogiken handlar om rummet som den "tredje pedagogen". Kragh-Müller (2012) skriver om Reggio Emilia pedagogiken som kommer från norra Italien med samma namn. Den italienska pedagogen Loris Malaguzzi (1921-1994) var en av förgrundsfigurerna och inspiratören till pedagogiken som har ett särskilt fokus på den goda lek- och lärmiljön. Inom Reggio Emilia ska miljön vara både aktiv och föränderlig, där ting och miljöer blir en del av barnets sociala identitetsuppfattning som visar var barnet hör hemma. I Reggio Emilia är ateljén en viktig del av miljön, sedan finns en samlingsplats kallad piazza, som är som ett torg där viktig dokumentation av vad som pågår visas upp. Kragh-Müller (2012) beskriver att inom Reggio Emilia filosofin tillämpas begreppet tre pedagoger.

Begreppet tre pedagoger innefattar förskollärarna, barngruppen och rummet, alla tillsammans. Lärarens vilja är att skapa rum, som ska vara spännande och utmanande. Rummet tillsammans med barnen och pedagoger ska stimulera barnens nyfikenhet och fantasi, uppmuntra till kommunikation, lek och lustfullt lärande.

Sociokulturellt och interaktionistiskt perspektiv

Studien anlägger såväl ett sociokulturellt som interaktionistiskt perspektiv på förskolans miljö. Sociokulturellt då läroplanen för förskolan (Skolverket 2011) bygger på att barnen lär av och med varandra. Ledorden i förskolans läroplan är, "Lärandet ska baseras såväl på samspelet mellan vuxna och barn som att barnen lär av och med varandra" (Skolverket, 2011, s.7). Säljö (2012) förklarar kring det sociokulturella perspektivet, som ursprungligen utvecklades av Lev Semenovitch Vygotskjis (1896-1934), att perspektivet handlar om utveckling, lärande och språk, där språket ses som det centrala. Det är genom språket i kommunikation med andra människor som vi kan uttrycka oss och forma våra tankar. Genom att tänka och kommunicera använder människan kulturella redskap för att skapa förståelse för att kunna analysera omvärlden. Mediering är ett av de grundläggande begreppen i den sociokulturella traditionen. Mediering innebär att vi använder oss av språkliga redskap för att kunna förstå och lära känna vår omvärld. Våra mentala redskap är symboler eller tecken i form av exempelvis bokstäver och siffror (Säljö, 2012). I en sociokulturell tradition är det inte någon skillnad mellan de intellektuella och fysiska redskapen, vi både utför fysiska handlingar och tänker när vi vill förstå och analysera omvärlden. Vi kan titta på ett exempel som skulle kunna inträffa på en förskola och som förklarar kring det sociokulturella perspektivet och kopplingen till omvärlden. Ett barn på två år står och tittar fascinerat på en kran som det rinner vatten ifrån i ett tvättrum och samtidigt sätter händerna under för att få vatten på dem. Förskolläraren som befinner sig i rummet bekräftar till barnet att det rinner vatten från kranen. Vid en lunch råkar barnet spilla ett mjölkglas på bordet och mjölken rinner ner mot golvet, samtidigt sträcker barnet fram sitt pekfinger och känner på mjölken som runnit ut på bordet. Förskolläraren som sitter bredvid barnet bekräftar att mjölken rinner ner på golvet. Vid en vårpromenad så upptäcker bland annat det här barnet på två år att det rinner mycket vatten i en bäck och vill genast dit och undersöka detta. Förskolläraren som befinner sig bredvid barnet påtalar att det rinner vatten i bäcken. Alla dessa situationer som barn ingår i dagligen på förskolor är i ett socialt samspel både med sin omgivning men också med den fysiska miljön som omger barnet. Det här visar att vi både använder av oss våra språkliga redskap men också av de fysiska redskapen för att skapa en förståelse och kunskap kring vår omvärld.

Studien anlägger även ett interaktionistiskt perspektiv, då alla möten och alla aktiviteter på förskolan sker i samspel med den rådande miljön. Det är inte bara möten och samspel mellan barn och pedagoger, det är också ett samspel med den fysiska miljön på förskolor och som ger olika förutsättningar till samspel. Björklid och Fischbein (2012) förklarar det interaktionistiska perspektivet i termer av att individen och miljön ingår i ett aktivt samspel. Individen utvecklas när han eller hon söker erfarenheter och kunskap i den miljö som finns runt om kring, genom att utforska och pröva sig fram i den. Individen anpassar miljön till hans eller hennes behov, vilket utvecklar individen i det arbetet samtidigt som miljön också påverkar människan, genom att den ger förutsättningar och bestämmer vilka gränser som finns. Utvecklingen som

sker är ett resultat av att människan har ett samspel med sin omgivande miljö, som är både fysisk och social. Ett viktigt redskap som barn använder i sitt lärande är leken, där barnet utforskar omvärlden, bearbetar intrycken, erfarenheterna och kommunicerar med andra runt omkring genom att använda sig av leken. Därför är leken ett viktigt redskap i pedagogiska sammanhang på förskolan där samspelet med omgivningen, inklusive miljön, är en ständigt pågående interaktionistisk process, och sker i miljöer som är viktiga för barn.

Sammanfattningsvis visar den tidigare forskningen på ett interaktionistiskt perspektiv där samtliga forskare Björklid (2005), Björklid och Fischbein (2012), Nordin-Hultman (2004), De Jong (2010), Johansson och Hultgren (2015), Lenz Taguchi (2012), Eriksson Bergström (2013), Kragh Müller (2012) och Nordtømme (2010) framhåller ett samspel mellan barn och miljön, där det sker en ömsesidig påverkan mellan barnet och miljön. Det vi kan se är att läroplan för förskolan (Skolverket, 2011) bygger på ett sociokulturellt perspektiv från Fröbel, Piaget, Vygotskji och Säljö, där människan är född social och nyfiken på sin omvärld.

Metod

Syftet är att studera hur den fysiska miljön har förändrats utifrån läroplan för förskolans (Skolverket 2011) förändring. För att uppnå syftet med studien och svara på dess frågeställningar tillämpades kvalitativ metod. Ahrne och Svensson (2015) menar att beteckningen kvalitativ metod ingår i det vi kallar för samhällsforskning, där vi vill undersöka olika fenomen som formar människor i deras relationer och i deras olika positioner och roller. Områden som kvalitativa undersökningar kan göras kring är institutioner, organisationer, grupper, kulturer, språk och regler. Det är områden där vi vill få kunskap om hur fenomen fungerar, hur de uppkommer och hur de förändras.

Val av informationsinhämtande metoder

Syftet med att välja intervju var för att kunna komma närmare intervjupersonerna, så att jag med min närvaro skulle kunna få en så bra helhet som möjligt kring forskningsfrågorna. Svenning (1999) framhåller att det finns fördelar med personliga intervjuer, då intervjuaren kommer nära personen och kan intervjua personen på dess arbetsplats. Andra kvaliteter i en personlig intervju är kroppsspråk och annat som vi förmedlar med våra sinnen. Genom intervju kan svarsalternativ fås som skapar datainsamling kring sociala samspel och interaktionsprocesser. Undersökningen och frågeställningen riktar sig till hur förskolans fysiska miljö har påverkats utifrån läroplanens förändring, där olika sociala samspel och interaktionsprocesser dagligen sker.

Svenning (1999) menar på att en kvalitativ metod, som använder intervju är en mjukdataundersökning som ofta vänder sig till ett mindre antal personer och som inte kan redovisas med statistiska beräkningar.

Kvale och Brinkman (2009) diskuterar att i en kvalitativ forskningsintervju sker själva utbytet av kunskapen mellan intervjuare och intervjuperson i ett socialt samspel, där språket är verktyget. Författarna menar att det krävs att intervjuaren har goda kunskaper i det ämne som behandlas för att kunna genomföra en intervju som har hög kvalité,. I mina förberedelser har

jag därför förberett mig på ett så bra sätt som jag anser behöva till den här undersökningen, genom litteratur och genom egna erfarenheter, som samlats i skrift och tankar.

Eriksson-Zetterqvist och Ahrne (2015) menar på att i en kvalitativ intervju har intervjuaren möjlighet att styra och ställa frågorna och att göra tolkningar, där intervjuaren inte alltid behöver bestämma sig i förväg för hur många som ska intervjuas. Efter varje intervju kan en bedömning göras och avgöra om det insamlade materialet är tillräckligt, eller om det behövs fler intervjuer. Eriksson-Zetterqvist och Ahrne (2015) pekar på att det finns styrkor och svagheter i en intervju. En svaghet som Eriksson-Zetterqvist och Ahrne (2015) framhåller är att intervjupersoner oftast vill framhålla det positiva och inte berätta om det som kan vara mindre positivt.

Det empiriska materialet som samlats in under intervjusammanhagen har spelats in med hjälp av ipad, där det finns en tidsaxel som gör det möjligt att pausa och gå tillbaka till olika delar så många gånger som kan behövas. Svenning (1999) menar på att det är ett absolut måste med någon form av inspelningsteknik, då vi talar sju gånger så fort jämfört med hur snabbt vi kan skriva när vi gör en intervju. Den här formen av insamlande av data ska kunna återge det som sägs av pedagogerna objektivt och att det blir så nära sanningen som möjligt, med så lite påverkan som möjligt från min sida.

Löfgren (2014) diskuterar att den som utför en intervju behöver vara väl förberedd och trygg med tekniken som ska används. Förbereda intervjufrågor så att du hinner med frågorna, lyssna på det pedagogerna berättar. När det kommer till den teknik som användes i undersökningen, hade jag tidigare erfarenheter av att jobba med ipad. Ipaden är ett hjälpmedel, för att kunna koncentrera mig på vad den som intervjuas säger och samtidigt kunna skriva ner några nyckelord som stöd om jag behöver gå tillbaka under intervjutillfället och komplettera informationen.

Eftersom intervjuerna har genomförts på sex olika förskolor, har jag också fått en möjlighet att observera miljön, dels för min egen information men också för om det som framkommit i samtalet ger en rättvis bild. Observationer kan göras på många olika sätt. Svenning (2003) talar om direkta observationer där den som observerar själv för anteckningar kring det som sker, men också om indirekta observationer där observationerna sker via test, dagböcker eller handlingsplaner. Lalander (2015) beskriver om dolda eller öppna observationer, där observatören väljer att vara öppen med sina observationsintentioner eller väljer att dölja varför en observation utförs. Jag har valt att vara öppen med önskemålet om att få se den fysiska miljön genom att fråga deltagarna innan intervjun om att få tillåtelse att se deras fysiska miljö. Observationerna har dokumenterats med fältanteckningar och minnesbilder från miljöerna som besöktes.

Val av informanter

Studiens syfte är att beskriva vilka förändringar som skett utifrån läroplanens (Skolverket, 2011) förändring. Urvalet av intervjupersoner har därför riktat sig till förskolepedagoger. Svenning (1999) menar på att idealet är att kunna göra en kvalitativ undersökning med hela populationen, som i det här fallet skulle kunna vara all personal på alla förskolor i en hel kommun. En sådan undersökning skulle behöva en längre tidsaspekt för att kunna genomföras

och analyseras. Av detta skäl tvingades jag att göra ett urval. Svenning (2003) diskuterar kring selektiva urval där ett urval i en intervjuundersökning kan göras på många olika sätt. Ett sätt att göra urval görs på grunder där du söker vissa kvalitéer hos undersökningsspersonerna. För att kunna välja vilka som skulle intervjuas läste jag på den kommuns hemsida, där jag avsåg att utföra mina intervjuer, om vilka förskolor miljön på olika sätt stod i fokus för förändring. Eriksson-Zetterqvist och Ahrne (2015) menar att urvalet av intervjusubjekt är avgörande när du vill ha svar på en forskningsfråga, Du bör som forskare vända dig till de som kan ge svar och därmed kan förmedla en uppfattning kring forskningsfrågorna. Urvalet av förskolor gjordes därför av de som etablerats före läroplanens (Skolverket, 2011) förändring och förskolor som etablerats efter år 2010.

Genomförande

Tiden för hur länge varje intervju skulle få ta begränsades till tjugo till trettio minuter inklusive fältobservation. Detta meddelades i förväg till de intervjudeltagarna. Eriksson-Zetterqvist och Ahrne (2015) menar dock att det kan vara riskabelt att ge en viss tid, då det oftast kan dra ut på tiden om människor är villiga att prata. Jag hade därför en beredskap för att utvidga tiden. Utöver detta fördes anteckningar om sådant som inte framgick av bandinspelningen, mimik, gester och liknande.

Till intervjun förbereddes frågor, se bilaga 1. Jag hade tidigare presenterat själva huvudfrågan till intervjupersonerna så de kunnat förbereda sig inför intervjun. Till huvudfrågan förbereddes några kompletterande frågor, som hjälp till att klargöra huvudfrågan.

Intervjuerna genomfördes som enskilda intervjuer på förskolor, men där intervjupersonen i två av intervjuerna hade samtalat med sina kollegor innan. Två av intervjuerna har genomförts som telefonintervjuer, där intervjupersonen även beskrivit miljön på förskolan. Dessa intervjuer genomfördes dels på grund av tidsbrist från den som skulle bli intervjuad och på grund av att en förskola befinner sig geografiskt långt borta. Eriksson-Zetterqvist och Ahrne (2015) menar att telefonintervjuer kan genomföras för att spara tid, men de kräver också mer noggrannare planering från den som ska intervjuas. Telefonintervjuerna genomfördes med iPad där ljudet spelades in med telefonen i högtalarläge samtidigt som frågorna ställdes av mig och anteckningar fördes.

Jag intervjuade sex förskolepedagoger, på sex förskolor. Intervjuerna har fördelats enligt följande:

Förskola 1, öppnade år 1997, intervju av barnskötare, yrkesverksam sedan 1975.

Förskola 2, öppnade år 1991, intervju av förskollärare, yrkesverksam sedan 2000.

Förskola 3, nyöppnade år 2010, intervju av förskollärare, yrkesverksam sedan 1990.

Förskola 4, öppnade år 2014, intervju av förskollärare, yrkesverksam sedan 2000.

Förskola 5, öppnade år 2012, intervju förskollärare, yrkesverksam sedan 1992.

Förskola 6, öppnade år 1978, intervju av förskollärare, yrkesverksam sedan 1990.

Validitet och reliabilitet

Kvale och Brinkman (2009) menar att intervjuarens förmåga är avgörande när innebörden av svaret ska analyseras och tolkas. En sak som är betydelsefull är vilken tidigare kännedom intervjuaren har kring forskningsämnet. Om denna fråga finns en personlig erfarenhet och intresse för området, som behandlar förskolans fysiska miljö och förändringar. Förberedelser har också gjorts genom att ta del av tidigare forskning.

Svenning (2003) har delat upp validitet i en inre och en yttre validitet, där den inre validiteten står för kopplingen mellan empiri och teori. Den inre validiteten berör frågan om hur vi har lagt upp projektet och ställt rätt frågor till rätt grupp av människor. Studiens överensstämmelse bygger på att jag tagit del av tidigare forskning och, som tidigare nämnts, mina egna erfarenheter. Innan intervjuerna, gjordes en mindre förundersökning om vilka förskolor som skulle kunna ge svar på frågeställningarna. Detta genom att studera vad som stod på kommunens hemsida kring förskolorna där intervjuerna skulle genomföras. I och med att fyra av sex intervjuer genomfördes på förskolor, har jag kunnat ta del av den fysiska miljön genom observationer som gjorts efter varje intervju. I de två intervjuer som genomfördes som telefonintervjuer har jag fått lita på intervjupersonernas utsagor och de bilder som funnits tillgängliga på kommunens hemsida.

Svenning (2003) visar att den yttre validiteten handlar om hur hela projektet presenteras och möjligheterna till att göra generalisering kring en specifik studie. Därför är det viktigt att få ett bra intervjuunderlag för att kunna göra en bra analys av det insamlade materialet. Till intervjupersonerna presenterades intervjufrågan flera dagar innan intervjutillfället och fick därmed tillfälle att förbereda sig. Under själva intervjutillfället spelades intervjuerna in med hjälp av iPad. Tekniken som användes för att spela in intervjuerna hade jag innan både tränat på och kontrollerat funktionerna för att säkerställa att eventuella onödiga tekniska störningsmoment inte skulle uppstå. Intervjun utgick från min frågeställning där intervjupersonen utifrån sina upplevelser och erfarenheter fick berätta utan att jag avbröt deras berättelser. De fick också frågan vid slutet av intervjun om det var något de ville tillägga. Jag hade sedan möjlighet att få mera information kring miljön när vi gick runt i lokalerna då intervjupersonen berättade mer om deras verksamhet, vilket antecknades ner. Personerna som intervjuats har också uppgett att jag kunde återkomma om jag glömt något eller om jag behöver mera information.

Vad gäller reliabilitet menar Svenning (2003), att resultaten ska vara tillförlitliga, där två lika undersökningar som genomförs med samma syfte och metod ska kunna ge samma resultat. Syftet och arbetsgången i varje intervju har varit att ge deltagarna samma förutsättningar både till att förbereda sig men också hur intervjun genomförts. Studiens trovärdighet bygger att vad som framkommer ur intervjuerna och observationerna är med verkligheten överensstämmande. Att intervjupersonerna gett uppriktiga svar utan förvanskningar.

Etiska regler

Studien utgår från de forskningsetiska principer som utfärdats av vetenskapsrådet (Humanistisk- samhällsvetenskapliga forskningsrådet, 2007). Även om detta arbete inte kan

räknas som forskning på samma sätt som att det skulle vara en lärare eller professor på universitet, ska arbetet genomsyras av trovärdighet och god forskningssed. Kvale och Brinkman (2009) anser att det finns etiska ställningstaganden och riktlinjer som ska vara vägledande vid en intervju. Redan från början av själva undersökningen ska de etiska frågorna vara en del av forskningen. En del av uppgiften har varit att vara öppen med mitt syfte av undersökningen, förklara hur de intervjuades identitet ska hållas konfidentiellt och det för att bygga ett förtroende för själva arbetet och till mig som utfört intervjuerna.

Utifrån vetenskapsrådet (2007) innebär informationskravet att jag i undersökningsmetoden har tagit kontakt med ett antal förskolor. Deltagarna har informerats om syftet med undersökningen. Till intervjupersonerna har i förväg skickats ett mail med en kort presentation av mig som intervjuare, och att det handlar om ett examensarbete. De har fått frågeställningar, information om intervjugenomförande och tid till att förbereda sig inför samtalet, det för att skapa ett förtroende till den som ska intervjuas. Nyttjandekravet innebär, att jag informerat deltagarna om att all information som samlas in endast kommer att användas i examensarbetet. Det innebär att de inspelade intervjuerna förvaras med stor försiktighet från alla andra oberoende i det här arbetet. Konfidentialitetskravet innebär att alla berörda som deltar och deras personuppgifter skall förvaras säkert från andra, vilket också framgår i brevet som skickats till förskolor. Inga namn eller enheters namn kommer att publiceras, då jag inte anser det vara relevant i den här undersökningen. Det innebär att eventuella namn på intervjupersoner kommer att ändras till andra namn, likaså när det kommer till de olika förskoleenheter som besöks. I enlighet med samtyckeskravet fick de tillfrågade information om att de när som helst kunde avbryta samarbetet, om det inte känns rätt.

Bearbetning och analys

Vi har nu kommit till den delen av arbetet då det empiriska materialet ska analyseras utifrån vad som framkommit från intervjuerna och observationerna. En kvalitativ analys utgår från att tolka människors uttalanden om sig själva och deras göromål (Tebelius, 1987), för att få inblick men också en förståelse för deras upplevelser. Tebelius (1987) beskriver att den kvalitativa analysen kommer från en hermeneutisk tradition där den grundar sig på att människan ingår i ett bestämt historiskt och socialt sammanhang. I en kvalitativ analys utgår vi från att se och studera ett fenomen som människan har ingått i och yttra sig om, där de har en personlig koppling men också hur de har upplevt och handlat i den situationen. Det som ses kännetecknande i en kvalitativ analys är att vi utgår från ett mindre materialomfång till att gå djupare i en problematik menar Svenning (2003). Men den öppnar också upp dörrar för att få nyare infallsvinklar på sådant som redan är känt. Där en kvalitativ analys är en kedja av olika tolkningar från verkligheten som vi gör och som bygger på de erfarenheter vi bär med oss.

Analysen påbörjades efter varje intervju, genom att upprepade gånger lyssna på de inspelade intervjuerna och läsa igenom anteckningar för att få en överblick på hur intervjupersonerna svarat på mina frågor. Samtidigt fick jag en indikation på hur intervjun genomförts och om intervjupersonen uppfattat frågeställningen. Genom att lyssna på de inspelade intervjuerna började jag se mönster, det fanns olika kategorier som kunde urskiljas utifrån

intervjupersonernas svar. Med penna och papper skrevs de olika kategorierna ner som kunde urskiljas. Genom att koda svaren i varje intervju framkom det således olika teman som erhöll rubriker. Svenning (1999) menar att kodning är ett sätt att få fram olika mönster som är återkommande, detta genom att läsa eller lyssna på materialet om och om igen, och skriva ner för att hitta ansatser och mönster. De olika teman som framkom är kategoriserade utifrån de svar som intervjupersonerna gav och vilka områden som intervjupersonerna samtalade kring.

Därefter genomfördes meningskoncentrering inom de olika teman. Intervjupersonernas svar och yttranden har förkortats utan att ta bort eller förvränga svaren. Kvale och Brinkman (2009) förklarar att i en meningskoncentrering kortas långa uttalanden ner genom att huvudinnebörden som sagts återges med några få ord, men behålla rika och nyanserade svar.

Slutligen analyserades intervjupersonernas utsagor med avseende på likheter och skillnader i svaren från förskolepedagoger som arbetat på förskolor som är äldre och de förskolor som har etablerats senare. Enligt Svenning (2003) innebär en samstämmighetsmodell att analytiska jämförelser görs av materialet som analyseras, där vi söker likheter i sociala mönster. I denna studie presenteras intervjupersonernas likheter på deras erfarenheter kring förskolans fysiska miljö och de förändringar som skett genom åren. I olikhetsmodellen menar Svenning (2003) att fokus ska riktas på sådant som är avvikande i ett material.

Teman

Genom analysen har svaren från intervjuerna tematiserats i olika kategorier. Nedan presenteras de teman som har uppkommit utifrån de två frågeställningar som intervjupersoner från äldre förskolor och de från yngre förskolor svarat på.

- Tema 1, 1970-1980 talet, 1990-talet, 2000-talet.
Temat innehåller utsagor om och kring aktiviteter och miljön från den här tiden.
- Tema 2, Psykosocial miljö.
Temat innehåller utsagor om grupsammansättningar och hur den påverkat och påverkar arbetsmiljön.
- Tema 3, Utmaningar i den nya läroplanen.
Temat innehåller utsagor om pedagogers utmaningar och hur den nya läroplanen implementerats i förskolan.
- Tema 4, Fysisk miljö och läroplanen.
Temat innehåller utsagor om hur miljön utformas, hur det syns i förskolans miljö och vilken betydelse läroplanen har i det arbetet.
- Tema 5, Leken.
Temat innehåller lekens betydelse och lekaktiviteter på förskolan.
- Tema 6, Utbildning och Reggio Emilia.
Temat innehåller utsagor om att ta del kring ny forskning inom förskolan.

Resultat

Syftet med studien är att beskriva förskolepedagogers erfarenheter och upplevelser av hur äldre och nyare förskolor förändrats i sin fysiska miljö utifrån läroplan för förskolans förändring. Resultatet bygger på de kvalitativa forskningsintervjuer som spelats in med iPad och de fältobservationer som genomförts. De inspelade intervjuerna har i analysen bearbetats och de centrala delarna från förskolepedagogers utsagor av miljön och förändringar har tematiserats. De teman som framkommit i analysen redovisas med direkta citat som underbygger min tematiserade text. Resultatet redovisas under rubrikerna, *Hur har äldre förskolemiljöer förändrats utifrån den nya läroplanen för förskolan?* och *Hur har nya etablerade förskolor formats utifrån nya läroplanen för förskolan?* I resultaten jämförs de förskolor som är äldre och de förskolor som är nyare eller som gjort förändringar i sin miljö efter år 2010, vilka förändringar som är lika eller olika mellan förskolorna. Förskolepedagogerna benämns som barnskötare 1, förskollärare 2, 3, 4, 5 och 6 för att behålla deras integritet i redovisningen av deras berättelser.

I en kvalitativ studie är det centralt att presentera den kontext inom vilken en studie är genomförd (Lind, 2000). Kunskap om det sammanhang i vilken en studie är genomförd är viktigt bland annat för att den eller de personer som läser en rapport ska kunna ta ställning till om resultaten av studien är överförbara till den egna situationen och de egna förhållandena. I det följande ges därför kortfattade beskrivningar av dessa kontexter. Varje förskola presenteras därför nedan med förskolorna nummerade i den ordning som informationen inhämtades. Tre av förskolorna har tillkommit efter år 2010, och tre före år 2010. Fyra av förskolorna beskrivs utifrån mina fältobservationer, resterande utifrån vad intervjupersonen vid telefonintervjuerna uppgett om sina förskolemiljöer.

Förskola 1

Förskolan har totalt tjugofyra barn i åldern ett till fem år på en avdelning. Byggnaden är konstruerad så att de delar upp barnen i mindre hemvist grupper, då de arbetar mycket med språk där de använder tecken som stöd dagligen. Det finns tre pedagoger som jobbar med tecken som stöd. Förskolan kom till dessa lokaler i slutet av 1990-talet. Barnskötaren som intervjuades har jobbat på förskolan sedan det öppnades. Förskolan är uppbyggd med två ingångar, som ska representera två avdelningar. Därför finns det två skötrum, toaletter, två hallar för kläder med hyllor och krokar. Förskolan har ett rum med projektor, ateljé och skaparrum som har glasvägg emellan, mys/sovrum för de yngsta. Ett rum har språkaktiviteter som spel, ett rum där barn kan använda verktyg för att tillverka något och ett rum som varit ateljé men som håller på att omstruktureras. Dokumentation som samlas utifrån olika aktiviteter som pågår eller har pågått samlas oftast först i en mapp som är avsedd för temat som jobbas med, en del dokumentation sitter uppe i hallen. Barnen får också dokumentationen i barnens egna pärmar, barnens pärmar är tillgängliga för barnen och de kan titta i vilken pärm de vill. Förskolan ligger i ett bostadsområde och omringas av både villor och lägenheter. Förskolan har ganska stor gård och inte långt till grönområden för att göra utflykter.

Förskola 2

Förskolan byggdes i början av 1990-talet, består av två avdelningar. Förskolläraren som intervjuades har jobbat på förskolan sedan 2000. Avdelningarna består av groventré, en hall

där kläderna hängs upp på hylla med krokar, toalett och skötrum. Ett rum används som matplats och för spel samt pussel, två mindre rum används för bygg och konstruktion och som är språk och läsrum. Ett större rum har soffa, matbord, med bygg och konstruktion och matteaktivitetshylla. Det fanns en ateljé/målarrum, där diverse olika material fanns tillgängligt för barn. Fönster sitter lågt så att barn kan se ut och dörrar som finns, har glasfönster så att även riktigt små barn kan se in till ett annat rum. Dokumentation som samlas från olika aktiviteter som pågår eller har pågått sitter uppe i hallen där barnen har sina kläder. Barnen har egna pärmar där olika dokumentation samlas och som barnen kan titta i. Förskolan har nära till grönområden och ligger skyddat mot ett grönområde, även om den har villakvarter nära inpå.

Förskola 3

Förskolläraren som intervjuades har jobbat på förskolan från år 2006. Förskolan var tidigare en kommunal förskola men bildade ett föräldrakooperativ år 2009. År 2010 blev förskolan en Reggio Emilia inspirerad förskola då man också införde en ekologisk profil. Förskolan har en avdelning med arton barn i åldrarna ett till fem. Avdelningen består av groventré där fönstren går nästan hela vägen ner till golvet och en ytterdörr som består av glas. En hall där kläderna hängs upp på var sin hylla med krokar, toalett och skötrum. Ett större rum där det finns barnanpassade möbler. Från det större rummet angränsar tre mindre rum. Ett av de mindre rummen består av tillagningskök för mindre bakning och matlagning bland annat. Ett annat består av en mindre ateljé med hyllor och skåp, som är fyllda med konstruktionsmaterial, bord med stolar, väggfast staffli och så vidare. I ateljén har också diskbänken sänkts till barnens nivå. Det tredje rummet används som byggrum med olika byggmaterial som klossar i plast och trä. Det finns dokumentation som sitter uppe på väggarna och som beskriver vad som pågår och har pågått i verksamheten. Hela förskolan är barnanpassad för mindre människor det vill säga barn. Fönstren är så lågt placerade att barn som lärt sig gå kan titta ut. De dörrar som finns har fönster så att även riktigt små barn kan ha ögonkontakt med de som är på andra sidan dörren. Förskolan ligger mitt i ett villaområde men har en angränsande park intill gården.

Förskola 4

Den fjärde intervjun genomfördes via telefon, på grund av tidsbrist hos den förskollärare som intervjuades. Förskola är en privat förskola och öppnades i lokalerna 2014. Lokalerna består enligt förskolläraren av två avdelningar, där en avdelning har barn i åldern 1 till 2 ½-3 år och den andra avdelningen har barn i åldern 2 ½-3 till 5-6 år. Varje avdelning har två stora rum. Varje avdelning har en ateljé. Det finns ett mindre rum på varje avdelning, där en kallas för lägenheten, och där finns dockor, bord, stolar med mera. Sedan finns ett rum som kallas för mysrum, med böcker, madrass på golvet. Mellan rummen finns glasdörrar. I ateljén finns en glasvägg, vilket gör att barn och pedagoger kan se in i andra rummet. Det som dokumenteras sätts upp i hallen så föräldrarna kan se och i barnens pärmar. Barnen har egna skåp där de kan förvara sina pärmar.

Förskola 5

Förskolläraren som intervjuades har jobbat på förskolan sedan det öppnade 2012, men varit yrkesverksam sedan början av 1990-talet. Lokalerna består av, gemensam entré, alla barn har ett eget skåp för kläder, gemensam matsal, gemensamt bibliotek. Ett torg med ateljé och mötesplats, förskolan har en egen ateljérista. Avdelningarna som kallas för mötesplatser är åldershomogena, där de delat upp barnen i grupper efter åldrarna 1-2 åringar, 3- 4 åringar, 4 åringar och 5-6 åringar. Dessa mötesplatser är i miljön planerade för att kunna möta barnen i den åldern de är. Möblerna och materialen som finns i dessa mötesplatser är anpassade till barnen och till den åldersgrupp som har för avsikt att vistas i den. Det finns mycket glasväggar och fönster mellan rummen, dörrarna har glasrutor där man kan se in till andra rum. Fönstren ut sitter lågt och möjliggör att även de yngsta kan titta ut. Dokumentation finns uppsatt i miljön runt omkring på alla mötesplatser. Förskolan ligger omgiven av skog och bostäder, det finns en gård som alla kan använda och de har inte långt för att göra utflykter till skogen.

Förskola 6

Den sjätte intervjun genomfördes som en telefonintervju med en förskollärare. Förskolläraren som intervjuades har jobbat på förskolan sedan slutet av 1990. Förskolan har fem avdelningar med åldersblandade grupper. Avdelningen har en mindre groventré, en hall där barnen kan hänga upp sina kläder i kroker och egna hyllor. Avdelningen har tre större rum, där ett rum kallas för skaparrum med olika konstruktionsmaterial, dit de tar skräp av olika slag. Ett rum med mindre tillagningskök där det finns fullstora möbler bord, stolar och med aktiviteter som spel, leksaker för de yngre barnen och rollek. Ett rum med bygg och konstruktion för lego, klossar, tågbanda och andra material bokhylla med böcker och en soffa. Ett mindre rum som används både som vilorum och det finns ett arbetsbord för personal. Inne finns det dörrar som har fönster men bara de äldre barnen och vuxna når att se in till ett annat rum. Fönster ut sitter i en normalhöjd för en villa eller lägenhet då de yngsta barnen inte kan se ut. Förskolan ligger i ett område som är omgiven av skola och villaområde. Förskolan har inte långt till grönområden som de kan gå till.

Hur har äldre förskolemiljöer förändrats utifrån den nya läroplanen för förskolan?

Den här frågeställningen fick de förskolor som etablerats före år 2010, men även de som etablerats efter 2010 har gett historiska återblickar genom sina utsagor kring den här tiden som de har erfarenheter ifrån.

Tema, 1970-1980 talet, 1990-talet.

Barnskötare 1, förskollärare 2, 5 och 6 tar upp om den miljö och aktiviteter som var rådande under denna period. Alla påpekar om den hemlika miljön som bestod av omsorg, trygghet, mycket pyssel som kunde kopplas till hemmen. I inredning fanns rysch gardiner som var vanliga under den här tiden, ”1990-talet, hemlik miljö, som att komma hem, mysigt, rysch gardiner” (Förskollärare 2). ”Det fanns stora rörelserum, kuddrum, men avdelningen var väldigt hemlik, ofta ett kök, bord och stolar, allt var ganska högt upp” (Förskollärare 5). ”Hette dagis var inte en förskola” (Barnskötare 1).

Barnskötare 1, förskollärare 2 och 6 tar upp om kring material och aktiviteter. Aktiviteterna under den här tiden var mycket pyssel, materialet bestod oftast av färdiga mallar, ”Skulle vara ett komplement till hemmet”, ”Skulle vara en hemlik miljö, mycket gardiner och mycket pyssel” (Barnskötare 1). Arbetssättet var vuxenstyrt där barnens önskemål och uttryck inte fick så stort utrymme under den här tiden, ”20 år sen, du skulle servera allt, gjorde allt till barnen, påklädning, servera maten, barnen skulle inte ta själv” (Barnskötare 1). ”Mycket vuxenstyrt och vuxenanpassat inte så mycket barnanpassat” (Förskollärare 2). ”Förr köpte vi färdiga leksaker och material. Använde mycket färdiga mallar till att skapa. Det har förändrats mycket sedan 1990-talet” (Förskollärare 6).

Barnskötare 1 och förskollärare 5 och 6, tar upp att även under den här tiden så fanns ett program som skulle följas, där det pedagogiska programmet var ett vägledande arbetssätt för de som arbetade på förskolan. ”Pedagogiska programmet skulle man utgå ifrån, fanns även en röd tråd då”, ”Skulle utgå från att arbeta med kroppen, klippa, pyssel, lära sig cykla, utveckla grov och finmotorik, mera omsorg”, ”På utvecklingssamtal pratade man om vad barn kunde” (Barnskötare 1). ”Jobbade mycket efter det pedagogiska programmet. Miljön skulle varar trygg, mycket omsorg, trygghet och rutiner. Men det skulle finnas vissa delar som bild och form, rörelse” (Förskollärare 5).

Barnen skulle observeras. Skulle vi gå till skogen så skulle det skrivas hur gången skulle gå till, packning, vart vi skulle gå, vad vi skulle göra i skogen. Vi gjorde mycket saker med barnen men barnen fick inte vara med och påverka som de får nu. Pedagogisk dokumentation med att barnen skulle vara med fanns inte under den här tiden (Förskollärare 6).

Förskollärare 5 berättar att under mitten av 1990-talet börjar en del kommuner jobba med Reggio Emilia filosofin som blir styrande i planerandet av den fysiska miljön. ”Sedan kom nya läroplanen 1998 och då började man tänka, hur ser miljön ut, är den tillgänglig för barn, vad har vi för innehåll, är det för alla barn?” (Förskollärare 5).

Förskollärare 6, tar upp om att det inte fanns datorer när hon började jobba men att de kom in i förskolan sen och hur de användes i början. Förskolorna som besöktes hade ipads men de jobbade olika med dem då en del hade ganska nyss börjat använda dessa. ”Men sen kom datorerna in, i början skulle barnen sitta och lära sig hantera datorn, skriva, hantera musen, spela spel, det var focus då. Vi skulle inte ha datorer tyckte vi, barnen skulle ju få leka” (Förskollärare 6).

Tema, psykosocial miljö

Barnskötare 1 och förskollärare 2 tar upp om den psykosociala miljön och hur den påverkar miljön på förskolan genom hur länge barnen är på förskolan, grupsammansättningar och den personaltäthet som funnits. Förskollärare 2, tar upp att när de har full beläggning hela dagar, behöver de tänka på hur miljön är planerad för att alla barnen ska kunna vara i lokalerna, även om de använder utemiljön mycket. ”Förr späd avd. med barn som var 6 mån. Jobbar i teman, i mindre grupper och då får vi syn på vad barnen är intresserade av eller inte intresserade av, för att kunna möta deras intressen” (Barnskötare 1)

Barn har nu fått längre tider på förskolan, fler barn under en längre tid, full barngrupp från vi öppnar till vi stänger nästan alltid, som påverkar den psykosociala miljön. Bakåt i tiden så var

det mer personal och mindre barngrupper, vilket påverkar miljö, den psykosociala. Förr var det äldre barn i barngruppen då 6-åringarna ingick (Förskollärare 2).

Barnskötare 1, förskollärare 2 och 6, pratar också om hur barnsynen ändrats, ”Barn ska lära sig själv, inte serveras, se barnets förmågor, fånga barnens intressen” (Barnskötare 1). ”Barnsynen har gått från extarmamma till att fostra barnen till samhällsmedborgare” (Barnskötare 1). Vidare påtalar barnskötare 1, att barnsynen också påverkat hur vi ser på förskolans miljö, ”Nu ingen hemlik miljö, det är barnens arbetsplats” (Barnskötare 1). ”Saker som vi presenterar för barnen gör vi lika för killar och tjejer, det är ju en genusfråga men alla ska få samma möjlighet och att det ska vara tillgängligt för alla” (Förskollärare 6).

Tema, utmaningar i den nya läroplanen

Barnskötare 1, Förskollärare 2 och 6, tar upp om vilka utmaningar de anser att både barn och pedagoger fått i den reviderade läroplanen för förskolan (Skolverket, 2011), ”Teknik är en utmaning för både barn och vuxna” (Barnskötare 1). ”Förr fanns ingen tekniktanke alls, matematiken har funnits förr men den är mera avancerad nu” (Barnskötare 1).

Förskollärare 6, tar upp om att motverka stereotypiska könsroller som inte alltid är så lätt men som är en del av läroplanen och uppdraget i den. ”Vi vill handla saker som inte är stereotypiska exempelvis i färg, vilket inte alltid är så lätt. Vi har diskussioner exempelvis när vi köper in utklädningskläder att det ska locka alla att använda, oavsett du är tjej eller kille” (Förskollärare 6).

Lärandet och hur det dokumenteras menar barnskötare 1, Förskollärare 2 och 6, är en utmaning då också barnen ska vara med och dokumentera där det sedan ska synliggöras för dem. Det som framkommer i uttalandena är att det blivit ett annat tänk kring dokumentation men också en utmaning att kunna göra den rättvis. ”Lärandet, fanns inte det tänket förr, nu ett lärande i allt. Utmaning att planera, inte längre en planering för hela året som förr, utan se vad barnen är intresserade av och planera efter det (Barnskötare 1). ”Barnen ska nu använda ipad för att kunna dokumentera sina erfarenheter och det dem gör. Vi ska vara medvetna om varenda liten sak som vi gör och dokumentera det, varför vi gör det, veta syftet hela tiden” (Förskollärare 6).

Förskollärare 2 diskuterar kring revideringen av läroplanen och hur vi synliggör läroprocesser men också hur det är ett sätt att visa arbetet som vi utför. Hon diskuterar vidare att även om de som jobbat länge har dokumenterat har de inte synliggjort den förut så som vi gör nu. ”Blir större utmaning för oss pedagoger då vi ska gå från dokumentation till pedagogisk dokumentation, och synliggöra läroprocessen för barnen också. Stora utmaningen blir att lära barnen se deras egna läroprocesser och att vi kan se att barnen ser hur de lär” (Förskollärare 2).

Tema, fysisk miljö och läroplanen

Barnskötare 1, Förskollärare 2 och 6, berättar och beskriver kopplingen mellan förskolans miljö och läroplanen för förskolan (Skolverket, 2011). Hur de visar i sin miljö vad som pågår och tankar kring planerandet av den fysiska miljön på förskolan. Men också betydelsen av att läroplanens mål är med i planerandet av miljön. Dokumentationen och hur den används har

fått en annan betydelse nu då den är till för både för barnen och de vuxna, och som synliggör verksamheten för alla på ett helt annat sätt nu än förut.

Vi har tagit in teknikgrejer, nu inte färdigt material. Inte statiskt, rörs mera i miljön. Vi har blädderblock där barn skriver och ritar bokstäver. Visualisera bokstäver i miljön. Vi jobbar med tecken som stöd, en fördel i förskolan för alla barn, vi har tecken med bilder i miljön. Dokumentationen får först sitta uppe och sedan samlas den i barnens pärmar, vi har också pärmar för olika teman som vi personal samlar. Dokumentation för föräldrar, nu för barn så att de ser sitt lärande och för oss som jobbar hur vi går vidare (Barnskötare 1).

Fysisk miljö måste vara inbjudande, och ser man saker som inte fungerar så måste man våga ändra. Läroplans mål kommer in i planerandet och det finns ett medvetet tänk kring placering av exempelvis språkkopplade aktiviteter. Hur gör vi för att få en miljö som uppmanar till läsning och titta i böcker. I våran miljö så har vi bilder på olika saker som vi gör i rummen, exempelvis där vi har matteaktiviteter så har vi satt upp siffror, bilder på spel. Vi har alfabetet på väggen (Förskollärare 2).

Vi försöker att köpa in ofärdiga leksaker som byggmaterial, skapande. Ett ljusbord har vi köpt in nu senast. I skaparrummet har vi en hylla som vi kallar för skräphyllan dit vi tar allt möjligt som är skräp egentligen men som barnen har fri till gång till. Vi vill inte att barnen ska möta det som de har hemma utan det ska kunna möta nya saker här hos oss. Utemiljön har vi tänkt till i nu senare, då vi förändrat och skapat ”rum” ute och byggt med hjälp av föräldrar olika platser där barnen kan utforska och leka med vatten, bygga och konstruera av naturmaterial. Vi är medvetna om att det vi gör med barnen, använder barnen det i sina lekar. När vi dokumenterar så sätter vi bilder i en digital fotoram som vi har i hallen. Pedagogisk dokumentation gör vi med barnen då de är med i processen där de får filma, fota det vi gör och sedan så sätter vi upp det på avdelningen så att andra kan ta del av den (Förskollärare 6).

Tema, leken

Barnskötare 1, förskollärare 2 och 6, betonar betydelsen av leken på förskolan och hur den används i miljön som finns på förskolan, ”Vi lär barnen olika lekar och leker olika lekar med barnen, vi använder oss av vår utemiljö till det, oftast” (Förskollärare 2). Förskollärare 2 diskuterar vidare om att barnen har leksaker nu som gör att de inte behöver ha kontakt med andra och menar på att det är viktigt att vi visar och leker med barnen och ger dem förutsättningarna att leka med varandra. Barnskötare 1, berättar om ett projekt som var en inspiration från barnen där de byggde en ”grotta” inne, där barnen samlat material från skogen och gården till den. Men ”grottan” hade flyttat ut på gården och där har leken fortsatt i denna grotta som ibland blir till en båt vilket styrs av barnens fantasi.

Leken är viktig, vi har upptäckt att barnen använder det som är aktuellt just nu hos oss vilket är att tänka ekologiskt och använda ekologiska produkter, vilket märks i barnens lek. Den fria leken viktig att barnen har, vi ser att om vi exempelvis sjungit nya sånger eller lekt lekar, så använder barnen det i sina lekar med sina kompisar och de bjuder in oss vuxna många gånger (Förskollärare 6).

Tema, utbildning

Utbildning och forskning inom olika delar i förskolan är något som framkommer i intervjuerna både hos de som är äldre förskolor men också i de nyare förskolorna att de vill ta del av. Förskollärare 2, tar upp om okunskap och oförståelse som finns hos omgivningen,

vilket jobb och vilken utbildning som det behövs för att jobba på förskolan men också att kunna visa professionen i den.

Det är en skillnad på att ta hand om barn och att ha en pedagogisk verksamhet, att snyta barn, byta blöjor och trösta kan vem som helst göra, men att ha en pedagogisk verksamhet kräver annat. Vi måste bli bättre på att synliggöra vårt yrke, visa att vi kan det här, det här är våran profession (förskollärare 2).

Förskollärare 6, tar upp om att utbilda sig i sitt arbete och att ta del av andra förskolors kunskande i planerandet av miljön.

Jag har nyss läst om normkreativitet som behandlar hur vi nämner olika rum exempelvis, och försöker jobba mer med genustänk i det vi gör. Jag har gått en NT utbildning och fått kunskap att jobba och tänka kring området natur och teknik. Vi har besökt en förskola där vi har fått tips och inspiration till våran egen miljö (Förskollärare 6).

Hur har nya etablerade förskolor formats utifrån nya läroplanen för förskolan?

Den här frågeställningen fick de förskolor som etablerats efter år 2010.

Tema, 2010 och framåt

Miljön och arbetssättet har förändrats genom åren och de förskolor som är nyare påtalar skillnaden kring den och hur de tänker i planerandet av den nu, där Reggio Emilia-sättet att jobba fått större mark i dessa förskolor. Förskollärare 3, 4 och 5 har erfarenheter från hur det har varit innan år 2010 och var de är idag, ”Vi jobbar väldigt mycket efter läroplanen och har delat upp miljön där vi synliggör matte, språk. Vi försöker göra rum i rummen, då vi har två stora rum” (Förskollärare 4).

Arbetssättet gått från vuxenledda till Reggio Emilia-inspirerat arbetssätt, innebär att vi pedagoger är mer lyhörda för barnens intressen, tankar och frågor. Utgår från tanken, barnet i centrum. Tidigare hade vi fullstora möbler i lokalerna, det vi har idag känns mer barnanpassat och förskolan är barnens miljö i första hand. Skillnaden mot förr är att man följde samma mallar, men inget läsår är den andra likt nu när vi utgår från barnen och deras tankar. Utgår från vad det är för barngrupp och vilka individer som vi har och vilka intressen de har, det är det som formar verksamheten och våran miljö (Förskollärare 3).

Efter 2000 gjorde man om avdelningar ännu mer, plockade ner allt och gjorde om, satsade på att renovera, i alla fall där jag jobbade. Man tänkte om det, att det inte skulle vara en hemmiljö, det skulle vara en lärandemiljö. Den här förskolan som jag jobbar nu i är byggd efter en Reggio Emilia tanken, inga egna kök, alla ytor är för barnen att utforska och leka i, det finns små ateljéer på varje mötesplats. Tanken är att man ska kunna göra om, att det inte är statiska (Förskollärare 5).

Tema, psykosocial miljö

Förskollärare 3, tar upp om vilken betydelse förhållningssättet har men också hur många barn som bör finnas med tanke på förskolans lokalers storlek, ”Vi har ett förhållningssätt som grundar sig på respekt, dialog och att behandla alla lika, kräver ett ständigt engagemang och en positiv människosyn” (Förskollärare 3).

Tema, utmaningar i den nya läroplanen

Förskollärare 3, 4 och 5 delar med sig av tankar kring utmaningar i läroplanen där miljön har en stor betydelse ”Om man tänker på miljön så kan man känna sig begränsad ibland, av tiden. Ibland kan man behöva läsa in på olika områden men det finns inte tid” (Förskollärare 5). Förskollärare 3 diskuterar att de vill visa föräldrarna att det är en lärande miljö för barnen och att de inte använder färdiga saker utan saker som barnen själva kan bestämma vad det ska användas till. Förskollärare 4, diskuterar kring utmaningen av material och hur de möter barnens intressen.

Utmaningen är att vi är uppmärksamma på materialen också, finns det tillräckligt mycket utmaning till alla. Femåringar som är på väg till sexårs behöver andra utmaningar än de som är fyra år. Gäller hela tiden att se var barnen är, vilka utmaningar behöver dem och då se till att det finns utmaningar för barnen. Vi pratar mycket om i våra planeringar på hur det ser ut, vad har vi gjort och hur går vi vidare, hur håller vi intresset och hur utmanar vi (Förskollärare 4).

Förskollärare 4, tar upp om de utmaningar som tillkommit kring dokumentationen och att hinna med att se alla barnen för att sedan kunna möta dem där de är just nu i intressen. ”Utmaningen att se varje enskilt barn, det är inte alltid så lätt, att dokumentera varje enskilt barn. Största dilemmat är att hinna se varje enskilt barn och samtidigt se hela gruppen. I vår grupp har vi 22 barn och det är en utmaning att hinna se till varje enskilt barn” (Förskollärare 4).

Förskollärare 3, tar upp naturvetenskapen och erfarenheter i ämnet och hur de vävt in dokumentationen för att sedan synliggöra för föräldrarna.

Man får ge sig in i nya saker, jag tyckte väl inte att det naturvetenskapliga i skolan var bra som upplägget var då, men nu är det jätteintressant att utföra experiment. När vi gör en bildokumentation så har vi alltid läroplanen med i det vi genomför. När vi har föräldrasamtal så har vi sista åren vävt in läroplanen. Vi visar föräldrarna läroplanen och att de ser att vi gör ett kvalitativt arbete (Förskollärare 3).

Tema, fysisk miljö och läroplanen

Förskollärare 3, 4 och 5 beskriver hur de jobbar med den fysiska miljön och läroplanen för att skapa intressanta och lärorika miljöer. Förskollärare 3, berättar om hur de ser att utemiljön kan vara som ett pedagogiskt rum. ”Vi ser möjligheter att ta utemiljön som ett pedagogiskt lärorum. Vi har nu i vinter jobbat mycket med is med olika experiment. Vi dokumenterar det vi gör och barnen får vara med och titta, och får delge sina upplevelser och tankar kring det” (Förskollärare 3).

Förskollärare 4 tar upp om rummets utformning och det material som används och att ha överblick till andra rum genom glasväggar, skapar en trygghet. Förskollärare 5 berättar att målområdena som finns i dagens läroplan för förskolan är mer integrerade i förskolans miljö än de var förut då det skapades mer ”mattehörna” och ”teknikhörna”.

Vi ändrar rummen efter barnens intressen. Vi försöker ha allt material framme, men det går inte alltid, då det finns en risk att de yngre kan skada sig. I ateljén där vi har en glasvägg gör att vi kan jobba med en mindre barngrupp inne i ateljén men ändå ha överblick på vad som händer i andra rummet. Vi dokumenterar och varje barn har en egen pärm och ett eget skåp där pärmen också förvaras. Med dokumentationen vill vi lyfta att det inte är en barnförvaring utan en

pedagogisk verksamhet som vi håller på med. Läroplanen är en ständigt levande diskussion här hos oss” (Förskollärare 4).

I nya läroplanen så står det mycket om barnens miljö eller att man ska ha det som en del i projekt eller temat, det är med lika mycket som annat. Förnya och tänka om, nu jobbar vi med det här hur gör vi i miljön, rum i rummen. Från börja så jobbade man med att göra olika hörnor, mattehörna, teknikhörna, nu ska allting integreras med de olika ämnena som finns. Gått igenom en process som har behövts, för att kunna se att man kan ha teknik, matematik, språk men att få det till en helhet. Mötesplatserna på våran förskola är formade efter åldern (Förskollärare 5).

Tema, leken

Förskollärare 3 och 5 pratar om leken och hur de vill bevara och skapa ytor för den så att det inte blir en skolinriktad verksamhet, ”Sovvilan bedrivs utomhus och det frigör större ytor för de större vakna barnen, som får mer utrymme till en mer utvecklande, lärorik miljö” (Förskollärare 3).

Nackdelen kan vara om man läser läroplanen på det sättet att man ser det som skolinriktning, då tror jag faran kan vara att leken kan försvinna, det har vi varit väldigt noga med att behålla. Vardagsleken, rollspel, väldigt viktigt och det måste man hålla kvar (Förskollärare 5).

Tema, utbildning och Reggio Emilia

Förskollärare 5, berättar att det inte alltid finns tid till att sitta ner och läsa, för att ta till sig nya saker som handlar om förskolan. Förskollärare 3, berättar vad de gjort för att börja jobba på ett Reggio Emilia-inspirerat sätt, skillnaden mellan dessa två förskolor är att den ena förskolan är en privat förskola där den andra är kommunal.

Vi har gjort en hel del studiebesök i Reggio Emilia inspirerade och profilerade förskolor, bland annat i Haparanda, Piteå och nu sist 2015 i Luleå. Vi pedagoger är intresserade att bedriva en förskola med kontinuerlig utveckling (Förskollärare 3).

En jämförelse mellan förskolor som etablerats före år 2010 och förskolor som etablerats efter år 2010.

En jämförelse av förskolorna kommer i det följande att presenteras utifrån Svennings (2003), samstämmighetsmodell och olikhetsmodell. Utsagor mellan de förskolor som etablerats före år 2010 och förskolor som etablerats efter år 2010 jämförs, från det som framkommit i resultaten och mina observationer. Jämförelserna fokuserar på vilka skillnader och likheter finns det mellan de förskolor som etablerats före år 2010 och de förskolor som etablerats efter år 2010 med avseende på deras fysiska miljö.

Materialet visar att alla förskolor som studerats gått från den hemlika miljön till en miljö som ska visa på vilken aktivitet som pågår på förskolorna. Barnens pågående lärande ska vara synligt på förskolorna. Det här var tydligt i alla förskolor som besöktes. En sak som gemensamt var synligt i lokalerna, var att många av förskolorna valt att inte ha gardiner, en förskola hade bara gardiner under julen för traditionens skull, det skulle bli julstämning och att barnen skulle se vilken månad det var. Den stora förändringen och skillnaden som var tydlig är att de förskolor som etablerats efter år 2010 jobbar med Reggio Emilia pedagogiken, vilket de också använder sig i planerandet av miljön.

Alla förskolor tar upp om förändringen kring det material som finns på förskolor, hur den förändringen skett från att barnen serverats mer eller mindre färdiga material att jobba med, till att i dag får barnen själva komma med förslag till material. Det material som finns på förskolorna idag ska barnen kunna skapa och förändra efter deras intressen och fantasi. Det finns inte något rätt eller fel kring materialens användningsområde som kunde förekomma innan första läroplanens införande.

De förskolor som är äldre tar gärna upp om den psykosociala miljön som handlar om barngruppernas förändringar genom åren, och hur den påverkar och påverkat miljön. Medan de nyare förskolorna pratar om lokalernas storlek och hur många barn som de anser att lokalerna är anpassade till men också vilket förhållningssätt som är viktigt när många människor ska samsas i samma lokaler.

Dokumentation är något som alla pratar om, att de dokumenterar och hur den presenteras, förvaras, men framförallt varför de dokumenterar. En viktig sak som dyker upp är att förskolorna vill synliggöra att det handlar om pedagogisk verksamhet och inte om barnförvaring. En annan sak som förskolepedagogerna säger är att de vill visa sin yrkesprofession så att andra förstår vad det handlar om att vara förskollärare. Skillnaden här är att även om alla dokumenterar finns det skillnader på hur den presenteras och förvaras, där alla förskolor har valt sin modell, men att en dokumentation alltid sitter uppe någonstans i lokalerna för att alla ska kunna ta del av den.

Vad gäller läroplanen och den fysiska miljön beskriver de flesta i intervjuerna att de arbetar i planerandet av miljön utifrån läroplanen. Skillnaden är, att de förskolor som etablerats efter 2010 också har Reggio Emilia-pedagogiken i planerandet av miljön. En förskolemiljö är inte längre statisk som den upplevdes tidigare, utan ett ständigt levande tänk som fanns hos alla intervjuade.

Beträffande utmaningar i nya läroplanen för förskolan (Skolverket, 2011), beskriver nästan alla att det finns utmaning för barn och pedagoger. Det som framkommer i en av intervjuerna är, det svåra att hinna se och möta alla barns intressen och behov, där de befinner sig just nu. Men att även hinna dokumentera och att vara medveten hela tiden om det som görs ska också dokumenteras. Alla förskolor har i intervjuerna gått igenom förändringar som skett i läroplanen där det har behövt tänka kring de olika områdena, vad de betyder och hur de ska jobba med dem.

Lekens betydelse i miljön anses viktig, bland intervjupersonerna. Även om läroplanen har reviderats och läroplansmålen utökats, vill de som intervjuats bevara och uppmuntra barn till att leka, både mer organiserat men också att de har tillgång att använda sig av den fria leken. Till det vill de skapa utrymme och möjligheter för barnen att få tillgång till på lite olika sätt, men alla har samma mål där de vill att barnen ska få utrymme att använda vardagsleken.

Utbildning är något som pedagogerna på de äldre och de nyare förskolorna tar upp, hur den påverkar planeringen av den fysiska miljön och hur de tar del av nyare forskning. Men också hur mycket tid som det finns till att ta del av nyare kunskap, vilket inte alltid finns. Det

förskolorna som är nyare och valt att jobba efter Reggio Emilia, antingen som inspiration eller profil har då också tagit del av den kunskapen.

Sammanfattningsvis är den största skillnaden kring miljö och planerandet av den, att de nyare förskolor oftare valt att jobba med Reggio Emilia-filosofin där miljön är en viktig del. Alla förskolor har tagit del och förändrat i både miljö men också arbetssätt utifrån läroplanen för förskolans förändring.

Diskussion

I diskussionsdelen redovisas metoddiskussion, resultatdiskussion, tankar för framtiden och förslag på fortsatt forskning. I metod diskuteras val av metod, analys, validitet och reliabilitet. I resultatdiskussionen framkommer det som är intressant från studiens resultat där jag diskuterar det i relation till studiens syfte, tidigare forskning kring förskolans miljö och läroplanen för förskolan, delar som framkommer i bakgrunden. I tankar för framtiden diskuteras vilka lärdomar det här arbetet gett men också vad som kan vara användbart i framtiden. Till slut presenteras förslag på fortsatt forskning.

Metoddiskussion

Den kvalitativa forskningsintervjun som har varit grunden i metoden har under hela arbetet varit ett hjälpmedel för att kunna samla det empiriska materialet. Syftet har varit att komma nära en förståelse för och svar på frågeställningarna, hur har äldre förskolemiljöer förändrats utifrån den nya läroplanen för förskolan och hur har nya etablerade förskolor formats utifrån nya läroplanen för förskolan? Ahrne och Svensson (2015) menar att i den kvalitativa metoden som ingår i samhällsforskning vill vi ta reda på saker som hur en institution uppkommer, fungerar och förändras. Där jag valt att vända mig till de förskolor som skulle kunna ge svar på frågeställningarna. Studien grundar sig på de sex intervjuer som genomfördes och det som har framkommit i analysen av dessa. Antalet intervjuer hade kunna varit fler även om jag anser att antalet är relativt tillfredställande med tanke på att så många svar varit återkommande. De första tre intervjuerna gick ganska fort att genomföra för att sedan kunna börja analysera. De resterande intervjuerna har inte varit lätta att ordna, om det beror på ointresse eller mänskliga faktorer har jag inget svar på här. När intervjuerna väl kunde genomföras, gick själva intervjusammanhagen väldigt bra. Jag fick bra respons på de frågor jag ställde, och mina observationer av förskolans miljö bekräftade det som intervjupersonerna beskrev under intervjuerna. De två intervjuer som genomfördes via telefon var en ny situation, vilket behövde större koncentration från mig och där jag helt fick lita på intervjupersonernas utsagor, även när det kom till beskrivningen av miljön. Tidsangivelsen, att det skulle ta ca 20 minuter för att genomföra varje intervju hölls med god marginal. Även om Eriksson-Zetterqvist och Ahrne (2015) menar att det kan vara riskabelt att ge en viss tid, tog varje intervjuinspelning ca 15 minuter och sedan fick jag en guidad tur runt förskolans lokaler.

Svenning (2003) diskuterar kring den inre validitet där planerandet av arbetet och om vi ställt frågor till rätt grupp av undersökningspersoner är avgörande. Att undersöka ett område som behandla miljön utifrån förändringar i förskolans läroplan (Skolverket, 2011) väcktes tidigt,

då det hos mig finns ett intresse av hur och i vilket syfte vi utformar olika miljöer. Patel och Tebelius (1987) menar att den erfarenhet och värderingar som forskaren har, är viktiga hjälpmedel när forskaren vill komma nära de människor som ska ge information kring forskningsfrågan. Förskolans miljö är bekant för mig då jag har tidigare erfarenheter av att jobba inom förskolan. Det har hjälpt mig i planerandet och i genomförandet av det här arbetet men också kännedom om hur det fungerar ute på förskolor.

I den yttre validiteten handlar det enligt Svenning (2003) om hur hela projektet presenteras och möjligheterna till att göra generalisering kring en specifik studie. Den information och det materialomfång som framkommer från intervjuerna är stort som också krävt otaliga genomlysningar för att kunna genomföra analys och plocka fram det som är viktigt. Tekniken som användes var ett bra val i sammanhanget, en iPad gör det möjligt att få en intervjuinspelning överskådlig då det finns en tidsaxel. Både Löfgren (2014) och Svenning (1999) menar att det är nödvändigt med någon form av inspelningsteknik i insamlandet av material men också att vi behöver vara trygga med den teknik som används. Alla inspelningar av intervjuerna gick väldigt bra utan tekniska krångel. Min största fasa var ifall utrymmet för inspelning inte skulle vara tillräckligt vilket det dock visade sig vara. Personerna som intervjuats har också uppgett att jag kunde återkomma om jag glömt något eller om jag behöver mera information. Med tanke på att den här studien har utförts på sex förskolor visar den inte hela sanningen kring en hel population, men den bör ge en ganska bra indikation på vad som hänt och vad som inte hänt i den fysiska miljön ute på förskolorna. Upplägget och genomförandet av hela den här studien har gjorts efter de etiska regler som vetenskapsrådet (2007) utfärdat kring forskning vilket underlättade i kontakterna med intervjupersonerna.

Resultatdiskussion

Syftet har varit att undersöka vilka förändringar som skett i förskolans miljö utifrån de förändringar som skett i läroplan för förskolans (Skolverket, 2011) förändring. Frågeställningarna som studien utgått ifrån har analyserats resultaten ska nu diskuteras. De teman som analyserats fram lyfts fram i diskussionen. Studien har också ett interaktionistiskt och sociokulturellt perspektiv som diskuteras i relation till förskolans miljö.

1970-1980 talet, 1990-talet, 2000-talet.

Resultaten visar det som tidigare forskning av De Jong (2010), Dahlberg, Moss och Pence (2014), Lundgren (2012), Nordin-Hultman (2011) och Tallberg Broman (2010) påtalat, att vi gått från en hemlik miljö på förskolorna till att skapa miljöer som inte längre är en hemlik miljö, utan en miljö som ska återspegla en pedagogisk verksamhet. Men det här är också en förändring som inte bara skedde när förändringarna gjordes i läroplanen för förskolan (Skolverket, 2011), utan det visar sig i intervjuerna att det har varit och är en process som pågått längre. Förskolorna har valt lite olika vägar när de format sin miljö beroende på vilken utgångspunkt de haft, en del av förskolorna byggdes redan på 1970-talet. Fram till 1990-talet var miljön nästan helt statisk i dessa förskolor för att då förändras genom influenser från Reggio Emilia-filosofin som många tog emot som en ny dimension i tänkandet kring miljön. I Reggio Emilia-pedagogiken är den fysiska miljön central och mer närvarande än i läroplanen för förskolan. Det här syns än tydligare i nyare förskolor där de redan från början använt sig av Reggio Emilia-filosofin i planerandet av sin miljö. Det som utmärker i miljöer

som jobbar efter Reggio Emilia filosofin är att det finns ateljéer och samlingsplatser som inom Reggio Emilia kallas piazza. Även om Kragh-Müller (2012) beskriver att Reggio Emilia filosofins framväxt i Sverige varit stor de senaste tjugo åren, visar den här undersökningen att det är oftast de nyare förskolorna som jobbar efter den filosofin och tanken kring miljön. I miljöerna som de beskrivs av de som intervjuats och utifrån mina observationer, har de nyare förskolorna möbler som är barnanpassade, medan de äldre förskolor har miljöerna som både har möbler som är barnanpassade men också fullstora möbler. Sättet hur vi ser på barn har också gått igenom förändringar och som framkommer i samtalen med förskolepedagogerna har den påverkat vad barn kan och får göra i förskolans lokaler. Som Nordin-Hultman (2004) påtalar kring vad som styr utvecklingen av förskolan som förr utvecklades från hemdiskursen till att idag vara mera en verkstadspedagogisk diskus där vi vill att barnen ska få utmaningar till att experimentera och leka i förskolans miljö.

Utmaningar i den nya läroplanen.

Ackesjö (2011) menar att då förskolan gått från att vara en omvårdande plats till att barns ska utvecklas, lära och förberedas för skolgången, har det gett förskollärare nya utmaningar. Det framkommer i intervjuerna att pedagogisk dokumentation är en utmaning på olika sätt där barns lärande ska synliggöras för barnen och att barnen är delaktiga i den dokumentationen. I det sociokulturella perspektivet ingår barn och pedagoger i ett samspel där barn lär av och med varandra och i ett samspel med vuxna på förskolan. Den dokumentation som förskolepedagogerna sätter upp i miljön på förskolan visar de pågående aktiviteterna som dagligen pågår. Tittar vi på hur lokalerna är utformade och hur de visar upp sin dokumentation, har den verksamhet som dagligen pågår blivit synligare genom att alla förskolor på ett eller annat sätt visar den i sina lokaler. Oftast visas dokumentationen i hallen då den blir synlig för föräldrar, men också för andra som kommer in till förskolans lokaler. Materialen och användandet av materialen är en pågående diskussion där förskolepedagogerna vill ha material som kan möta barnens intressen. Detta i likhet med vad Björklid (2005) framhåller om hur viktigt det är att förskolans miljöer utformas så att den kan möta barnet och inspirera till olika aktiviteter och utforskande.

Fysisk miljö och läroplanen.

Mårdsjö-Olsson (2010) diskuterar och menar att förskolans lokaler borde vara utformade så att de alltid kan formas till den verksamhet som pågår. Undersökningen visat att den största skillnaden tycks vara att förskolorna använder alltmer av material som inte är färdiga, det kan vara material som plockats in från naturen, som sedan blir till något som barnen med sin fantasi får konsturera med, exempelvis en koja. I och med att material som kanske anses vara och tillhöra utemiljön får flytta in, visar på att rummen inte längre ses om statiska och ger därmed andra förutsättningar till leken. Resultatet visar att läroplanen är ett ständigt levande dokument som är med i planerandet av förskolans miljö och aktiviteter i den. Detta i likhet med hur Johansson och Hultgren (2015), Eriksson Bergström (2013) och Nordtømme (2010) diskuterar kring hur viktigt det är att miljöer och aktiviteter organiseras och planeras med tanke på de lärdomar barnen bör göra. Men också hur viktigt det är att barnen får möjlighet att påverka sin egen position i den rådande miljön. Förskolepedagogerna menar att saker som de ser inte fungerar måste ändras och vara ett ständigt pågående diskussion på förskolan. Det

framkommer i resultaten att målområdena i läroplanen för förskolan (Skolverket 2011) har blivit integrerade i den rådande miljön ute på förskolorna. Det visar att förskolorna gått igenom en utveckling kring implementeringen av förskolans mål i miljön som har behövts för att komma dit där de är idag kring planerandet av förskolans miljö.

Leken

Leken framställs viktig i undersökningen, att barn får utöva den fria leken och att det finns utrymme till den som förskollärare 3 framhåller ”Sovvilan bedrivs utomhus och det frigör större ytor för de större vakna barnen, som får mer utrymme till en mer utvecklande, lärorik miljö”. Förskolorna visar också kreativitet att kombinera det som annars förväntas ske ute kan flytta in som barnskötare 1 beskriver det när deras ”grotta” fick flytta in i förskolans miljö tills den sedan flyttade ut senare. Det här är miljöer där flyktlinjer kan uppstå som Lenz Taguchi (2012) menar är då vi gör något oväntat och någonting nytt, där vi upptäcker någonting som inte fanns där innan.

I ett interaktionistiskt perspektiv ingår människan och den rådande miljön i ett ständigt samspel. I miljöer som förskolan finns ett lärande i samspel med barn, pedagoger och den rådande miljön. Björklid och Fischbein (2012) menar att när barn utforskar sin omvärld, bearbetar intrycken och erfarenheterna använder barnet sig av leken och då i miljöer som den är i, där förskolans miljö är en viktig del av barnets liv. Leken blir ett viktigt redskap att lära sig förstå sin omvärld som förskollärare 6 berättar, ”Vi har upptäckt att barnen använder det som är aktuellt just nu hos oss vilket är att tänka ekologiskt och använda ekologiska produkter, vilket märks i barnens lek” (Förskollärare 6).

Utbildning och Reggio Emilia.

Persson (2010) framhåller att dagens läroplan för förskolan inte har funnits så länge och den första revideringen gjordes elva år efter den hade tagits i bruk. Det utökade uppdraget innebar att förskolläraren fick ett annat ansvar men också att läroplansmålen utökades. Tekniken och naturkunskapen nämns av förskolepedagoger som områden de har fått ny kunskap kring och som de använder sig av. Förskolepedagogerna påtalar utbildning som viktigt speciellt inom nya områden eller sådana som har förändrats. De visar också ett intresse av att ta del av ny forskning som behandlar förskolans miljö. Ackesjö (2011) menar att utbildning och betydelsen av vilken utbildning förskollärare har och får är det som styr hur de ska kunna verkställa läroplanen för förskolans (Skolverket 2011) förändring.

Några avslutande ord

Reggio Emilia, leken, dokumentationen och utbildning är vad som framkommer som den största förändringen men också viktiga som delar i utformandet av den fysiska förskolemiljön. Ingen av intervjuerna tar upp om förskolechefens roll i läroplanen även om den finns med i bakgrunden av den här undersökningen. Det som anses som en utmaning i läroplanen för förskolans (Skolverket 2011) förändring är att dokumentationen har fått en annan betydelse men också en annan plats i förskolans miljö. I samtliga intervjuer framkommer förändringar som gjorts i den fysiska miljö men de förändringar som skett har tagit olika lång tid och tagit olika vägar. En förändring tar tid och påverkas av den starka kultur som funnits och finns i förskolan.

Tankar för framtiden

Denna studie har gett mig nya inspirerande idéer om hur förskolans miljö kan utformas. En förändring behöver tid till att implementeras på alla möjliga sätt, innan vi kan se någon större förändring. Det är också viktigt att tänka på när en förändring sker att det oftast finns olika steg vi behöver ta för att komma till en förändring. Vi behöver testa oss fram för att lära oss på vägen. Kunskap är en viktig faktor i många förändringar, utan den kan vi varken komma framåt eller göra en förändring. Det finns andra faktorer som också påverkar förändring, där vi människor är den apparat som styr själva förändringsprocessen och vilken väg den ska gå, men också vilka resurser som det finns. Den erfarenhet som jag har tidigare inom förskolan är att de flesta förändringar tar tid om inte alla har samma kunskap kring det som ska förändras. Alla behöver vara med och känna att de är en del av förändringen för att den ska kunna bli framgångsrik. En miljö behöver idag vara mer föränderlig i en förskola då vi också har mer kunskap kring hur barn lär, de ska kunna vara med i sitt eget lärande och uttrycka sina intressen i förskolans miljö. Vi får inte glömma att även om vi samspelar med den fysiska miljön på förskolan så är vi i ett samspel med varandra, vi är varandras miljö.

Förslag på fortsatt forskning

Den här undersökningen är representativ för endast ett litet antal personer. Ett förslag till fortsatt forskning och undersökning skulle kunna vara att göra den här undersökningen i större skala, i en hel kommun. En annan idé skulle kunna vara att göra om studien om fem år igen, när dagens läroplan har funnits i ca tio år, för att studera vilka förändringar som då skett och vilka tankegångar som finns kring miljön.

Mot bakgrund av att många förskolor valt att hämta inspiration från Reggio Emilia pedagogiken. Varför har förskolor valt att hämta mer och mer inspiration från Reggio Emilia pedagogiken? Vad är det i Reggio Emilia som väcker nyfikenhet och inspiration till att jobba efter den?

Referenslista

- Ackesjö, H. (2011). *Förskoleklassen - en ö eller en bro mellan skola och förskola?* Stockholm: Liber AB.
- Ahrne, G., & Svensson, P., (red). (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB.
- Alerby, E. (1998). *Att fånga en tanke -En fenomenologisk studie av barns och ungdomars tänkande kring miljön*. Doktorsavhandling. Luleå: Universitetstryckeriet. ISSN 1402-1544. ISRN LUT-DT—1998/44—SE.
- Björklid, P. (2005). *Lärande och fysisk miljö. En kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Forskning i Focus nr 25. Skolverket. Hämtat 2015-09-18. <http://www.skolverket.se>
- Björklid, P., & Fischbein, S. (2012). *Det pedagogiska samspelet. (Andra uppl.)*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Dahlberg, G., Moss, P., & Pence, A. (2014). *Från kvalitet till meningsskapande. (Tredje uppl.)*. Stockholm: Liber AB.
- De Jong, M. (2010). Förskolans fysiska miljö. I Riddersporre, B., & S, Persson (Red.), *Utbildningsvetenskap för förskolan*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Eriksson-Bergström, S. (2013). *Rum, barn och pedagoger - Om möjligheter och begränsningar i förskolans fysiska miljö*. Elektronisk resurs: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:613213/FULLTEXT01.pdf>
- Eriksson-Zetterqvist, U., & Ahrne, G. (2015). I Ahrne, G., & Svensson, P., (red). (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB.
- Johansson, B., & Hultgren, F.(2015). *Rum för de yngsta- Barns och föräldrars delaktighet i kulturverksamheter*. Vetenskap för Profession. 32:2015. Elektronisk resurs: <https://www.hb.se/Global/HB%20-%20extern/Forskning/Rum%20f%C3%B6r%20de%20yngsta.pdf>
- Hammarström-Lewenhagen, B. (2013). *Den unika möjligheten – en studie av den svenska förskolemodellen 1968-1998*. ISBN 978-91-7447-326-1. Printed in Sweden by Universitetsservice US-AB, Stockholm 2013. Distributör: Institutionen för barn- och ungdomsvetenskap. Elektronisk resurs: <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:662145/FULLTEXT01.pdf>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun.(Andra uppl.)*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Kragh-Müller, G. (2012). Ögat hoppar över muren – Pedagogiken i Reggio Emilia. I Kragh-Müller, G, Ørsted, Andersen, F., & Veje, Hvitved, L. *Goda lärmiljöer för barn*. Lund: Studentlitteratur AB.

- Lalander, P. (2015). Observationer och etnografi. I Ahrne, G., & Svensson, P., (red). (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB.
- Lenz Taguchi, H. (2012). *Pedagogisk dokumentation som aktiv agent – Introduktion till intra-aktiv pedagogik*. Förlag: Gleerups Utbildning AB.
- Lind, S. (2000). *Lärares professionaliseringssträvanden vid skolutveckling- Handlingsalternativen stängning och allians*. Elektronisk resurs: http://www.ltu.se/cms_fs/1.10153!/steffanlindsavh.pdf
- Lundgren, U. P. (2012). Det livslånga lärandet – att utbilda för ett kunskapssamhälle. I Lundgren, U. P., Säljö, R., & Liberg, C (red). *Lärande, skola, bildning – grundbok för lärare*. Stockholm: Natur & kultur.
- Löfgren, H. (2014). Goda skäl att lyssna på förskollärares berättelser. I Löfdahl, A., Hjalmarsson, M., & Franzen, K (Red.). *Förskollärares metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber AB.
- Mårdsjö-Olsson, A-C. (2010). *Att lära andra lära- medveten strategi för lärande i förskolan*. Stockholm: Liber AB.
- Nordin-Hultman, E. (2004). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber AB.
- Nordtømme, S. (2012). *Place, space and materiality for pedagogy in a kindergarten*. Education Inquiry. Vol. 3, No. 3, September 2012, pp. 317–333. Elektronisk resurs: http://www.lh.umu.se/digitalAssets/103/103282_inquiry_vol3_nr3_nordtømme.pdf
- Persson, S. (2010). Perspektiv på förskola och barndom. I Riddersporre, B., & S, Persson (Red.), *Utbildningsvetenskap för förskolan*. Stockholm: Natur och Kultur.
- SCB. (2015). Hämtat 2015-09-18. <http://www.scb.se/sv /Hitta-statistik/Artiklar/De-flesta-barn-i-forskola--oavsett-bakgrund/>
- SFS (2010:800). Skollag. Hämtat från: <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Ovriga-dokument/Ovrigt-dokument/ sfs-2010-800/>
- Skolverket. (1997). Barnomsorg och skolkommitténs betänkande (SOU 1997:157) *Att erövra omvärlden - Förslag till läroplan för förskolan*. Hämtat 2015-11-10 <http://www.skolverket.se/remisser?id=1997:2637>
- Skolverket. (2011). *Läroplan för förskolan Lpfö 98 (2, rev.uppl.)*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (1998). *Läroplan för förskolan – Lpfö 98*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2013). *Allmänna råd med kommentarer-Förskolan*. Elektronisk resurs. http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.211685!/Menu/article/attachment/allmanna-rad-forskolan_skolverket.pdf

Socialstyrelsen. (1977). *Vår förskola - en introduktion till förskolans pedagogiska arbete*. Uddevalla: Liber. Elektronisk resurs. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/31006?locale=sv>

Skolverket. (1997). *Jord för växande*. Elektronisk resurs: http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf475.pdf%3Fk%3D475

Svenning, C. (2003). *Metodboken: Samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling*. (5:e uppl.). Förlag: Lorentz.

Svenning, C. (1999). *Metodboken: Samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling*. (3:e uppl.). Förlag: Lorentz.

Säljö, R. (2012). Den lärande människan – teoretiska traditioner. I Lundgren, U. P., Säljö, R., & Liberg, C (red). *Lärande, skola, bildning – grundbok för lärare*. Stockholm: Natur & kultur.

Tallberg Broman, I. (2010). Svensk förskola-ett kvalitetsbegrepp. I Riddersporre, B., & Persson, S. (Red.), *Utbildningsvetenskap för förskolan*. Stockholm: Natur och Kultur.

Tebelius, U. (1987). Kvalitativ analys. I Patel, R., & Tebelius, R. (Red.), *Grundbok I forskningsmetodik*. Lund. Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet. (2010). *Förskola i utveckling-bakgrund till ändringar i förskolans läroplan*. Elektronisk resurs: <http://www.regeringen.se/contentassets/a57a67cdd48e461abdd46c587b0e0575/forskola-i-utveckling---bakgrund-till-andringar-i-forskolans-laroplan>

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistiskt – samhällsvetenskaplig forskning*. (2007). Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtat 2015-09-18. <http://codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Bilaga 1

Frågeställning som förskolepedagoger funderat kring innan intervjun;

- Hur har äldre förskolemiljöer förändrats utifrån den nya läroplanen för förskolan?
- Hur har nya etablerade förskolor har formats utifrån nya läroplanen för förskolan?

Frågor att ställa för att klargöra eventuella oklarheter kring huvudfrågan;

- Utifrån de förändringar som tillkommit i läroplanen så har förtydligande blivit av målen språk, kommunikation, matematik, naturvetenskap och teknik, hur har det påverkat den fysiska miljön?
- Vilka förändringar kan ni se direkt är kopplade till läroplanen?
- Vad har ni sett att barnen fått för nya utmaningar i förskolans miljö?